بەسەرهاتەکانی بالّۆلی دانا

وەرگیراوە لە بەسەرهاتەکانی (شیرین پندانەرز)

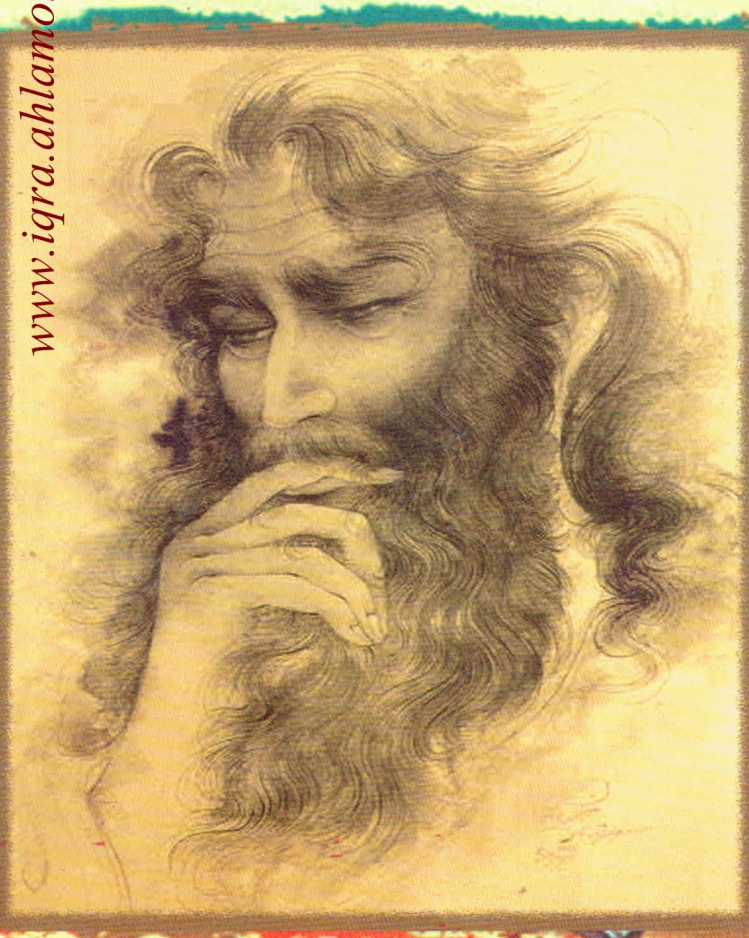

منتدى إقرأ الثقافي
www.iqra.ahlamontada.com

وەرگێرانی: م/ زانا زوبێرحافز هەورامی

منتدى إقرأ الثقافي

بەسەرهاتەکانی بالۆلی دانا

وەرگیراوە لە بەسەرهاتەکانی

(شیرین پنداندرز)

وەرگێرانی لە فارسیەوە بۆ کوردی

(م/ زانا زوبێرحافز هەورامی)

ناوی کتێب:بەسەر هاتەکانی باڵۆڵی دانا
وەرگێڕاوە لە بەسەرهاتەکانی (شیرین پنداندرز)
وەرگێڕانی لە فارسیەوە بۆ کوردی
(م/ ژانا زوبێر حافز هەورامی)
شوێنی چاپ: چاپخانەی چوارچرا
تیراژ۱۰۰۰ دانە
دیزاینی ناوەوە: بێرون لوقمان
ناوەندی : بڵاوکردنەوە کتێبخانەبێخود
لەبەرێ,ەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتیەکان ژمارە (۱۷۲۸)
ساڵی ۲۰۱٤ی پێدراوە.

پێشەکی

ئەم بەسەرهاتانە لە کتێبی (شیرین پنداندن) فارسی وەرگیراوە بۆ ئاگاداری هەندێ بەسەرهاتی تێدایە بۆ چوونی مەزهەبی شیعەیە

بۆیە وەکو خۆی لە فارسیەوە وەرگێڕاوە بۆ سەر زمانی کوردی تا سوودی لێ وەربگیرێ .

شێوەی وەرگێڕانیش ئەمانەتێکە ئەبێ وەکو خۆی بێت.

هەر کەموکوڕیەکی تێدا بێت وەڕگێر بەر پرسیار نیە. بۆیە دووبارە داواکارین بەسەرهاتەکان بە جوانی سوودیان لێ وەربگرن.

وەرگێر

بسم الله الرحمن الرحيم

ئەم کتێبە یەکێکە لە بەناوبانگترین بەسەرهاتەکانی بالۆل کە هیوادارم ئەو کەسانەی کە پێویستە لەم چیرۆکوو بەسەرهاتانەی کە باس دەکرێت,ئامۆژگاری لێ وەربگرین.وە ئەو کەسانەی دەیخوێنەوە ئیستفیادەی لێ بکەن.

کرمان محمود همت

مانای بالۆل

مانای بالۆل دەتوانین بە چەند مانایەك وەری گێڕین. یەکێك لەو مانایانە بەمانای کەسێکی جوان و دەم بە پێکەنین. هەروەها بەمانای کەسێك کە لەپوودا قسەی حق بڵێت و بۆ وەڵام دانەوە, دانەمێنێت. کەسانێك هەبوون بەوناوەوە بەڵام بالۆل بەناوبانگترینیان بوو ئەو کەسەیش بوو کە لە زەمانی هارون الرشید ژیاوەو خوێندکاری تایبەتی ئیمام جعفری صادق (ع) بووە. کەسێك بووە کە زۆر لە خزمەتی دین و پیاو چاکان بووە. هەروەها واباسە کە لە دایکەوە برای هارون الرشیدە.هەندیکێش دەڵێن لە خزمە نزیکەکانی هارونی عەباسی بووەو هەرکات کۆڕو کۆبونەوەی ئەمیر قاضی نوراللە بوبێت بالۆل وەکو عاقلێکی تێگەیشتوی ئەوکاتە پیشان داوەو هەندێ جاریش وەك شێت خۆی پیشان داوە .بالۆل لە (بنی اعمام هرون الرشیدعباسی) ولە خوێنکارانی امام جعفری صادق (ع) بووە. وە لەزەمانی هارون الرشید ژیاوە.

بالۆل لە شاری کوفە لەدایك بووە و ناوی تەواوی (وهب بن عمر) بووە .

ئەو جارانەیش کە خۆی بە شێتی داناوە لەبەر ئەوە بووە.کە هارون لەترسی ئەوەی لە سەر کورسی دەسەڵات نەمێنێت و (امام حەوتەمی شیعەکان موسی بن جعفر (ع)) لەوانەیە بەتەمای کورسی دەسەڵات بێت. بۆ بیانوێك دەگێڕا کە لە ناوی بەرێت.بۆ ئەم ئیشەیش تاوانێکی خستە پاڵ ئەو ئیمامەو . بە ئەو کەسانەی کە لەگەڵی بوون وتی فتوایەك دەرکەن کە بڕیاری کوشتنی دەریکات. تەنها کەسێك کە رازی نەبوو بالۆل بوو بۆیە چوو و هەواڵەکەی بە ئیمام موسی گەیاندو وتی بەتەمای شتێکی وان بەس نازانم چی بەسەر خۆمدا یت. ئیمام موسی پێ ی گوت کە خۆی وەك شێت لێ بکات . ئەوە بوو کە لە سەر قسەی ئیمام خۆی وەك شێت پیشان دەدا. بەوەیش هارون الرشید کۆڵی دا . دوای ئەوە بالۆل هەر قسەیەکی حق بوایە بە بێ ترس و بەزمانێکی پوون و خۆش

دەیگوت.جارجاریش تانەو تەشەری لە ئیشەکانی حکومەتی خەلیفەی ئەوکاتەی دەدا. بەم جۆرەیش خەڵکی زۆریان خۆش دەویست و باوەڕیان زۆر پێ بوو. بەسەرهاتەکانی ئەویشیان وەك بەرنامەیەکی ژیان بەکار دەهێنا.هەروەها چیرۆکەکانی ئەویان لە کۆرو شوێنە گشتیەکان باس دەکرد.بەڵام ئەمەی ئێستا باسمان کرد یەکێکە لەئەو چەند مێژوویانەی کە باس لە بالۆل دەکات.چونکە دورە لە ڕاستیەوە کە ئیمامێك وەك ئیمام موسی بە کەسێك بڵێت خۆت وەك شێت لێ بکە. ئەوەی زۆر لەراستیەوە نزیك بێت ئەوەیە کە دەگێڕنەوە چەند خوێندکارێکی امام موسی(ع) دەڵێن کە لە خزمەتی امام دا بووین کە بالۆل هاتوەو پێ ی وتوە کەچارەسەرێکم بۆ بدوزەرەوە امامیش بە یەك پیت وتویەتی (ج) دوایش کەس پرسیاری نەکردوە کە امام مەبەستی چیبوە،هەریەکەو بەمانایەك لێ ی تێگەیشتوە یەکێك لەو مانایانە بە فارسی (جنون) کە هەمان شێتیە .یەکێکی تر لەو مانایانە (جلاء وەتەن) واتە ولاّت بە جێ هێشتن.یەکێکی تر بەمانای (جبال) واتە بەرەو شاخ ڕۆیشتن. بەڵام بالۆل لە مانای شێتیەکە تێگەیشتوە خۆی بە شێت داناوە.

کۆرتەیەک لەژیانی بالۆل

بالۆل پێش ئەوەی خۆی وەک شێت دابنێت. ژیانێکی سادەی بووەو لەسەرئاوژگاریەکانی امام (ع) بەتەواوەتی وازی لە دونیا هێناو وازی لە خۆشیەکانی دنیا هێنابوو. بە پاروە نانێک قەناعەتی دەکردو سەریشی بۆ کەسانێکی وەک هارون الرشید دانەئەنواند.خوێشی زۆر لەوان بەقورستر دائەنا.

ئەم پارچە شێعرە فارسیەیش بەمانای ئەوەیە.

قومی ملوك طبع كه از روی سلطنت
گوئی كزاحترام سلاطین كشورند
شاهان دلق پوش كه گاه حمایتی
زیر گلیمشان جم وخاقان كشورند
امروز از نعیم جهان چشم دوختهاند
فردا خود از كرشمهبفردوس ننگرند
منگربهچشم خوداردراین پا برهنگان
نزد خرد عزیزتر ازدیده ترند
ادم بهشت را بدوگندم اگر فروخت
حقا كه این گروه بیك جو نمیخرند

(کەسایەتی بالوّل)

بالوّل لە پاستیدا کەسێکی بە تەقواو تێگەیشتوو زانایەکی تەواو بوو. تابلّیت عاقلّ وزیرەك زۆرزان لە وەلّامدانەوەدا حازر وەلّام بووە لە کێشە شەرعییەکان لەگەلّ کەسە بەناوبانگەکانی ئەو کاتە دانیشتوە پای خۆی داوەبەلّام لەبەر ئەوەی کە خۆی وەك شێت دانابوو نەیئەتوانی زۆر قسەی خۆی فەرز بکات.

لەو کات و ساتەی ئەودا کەبۆ بیانوێك دەگەپان کە خوێنی بڕژێنن. هیچ مەجالێکی نەبوو جگە لەوەی کە خۆی وەك شێت دانابوو.جارێکیان هارون الرشید بیستی کە یەکێك لە خوێندکارانی امام موسی (ع) بە ناوی (هشام ابن الحکم) بە (یحیی ابن خالد برمکی) وتبو کە زمانی بالوّل لە (١٠٠) هەزار شمشیر بۆ من زیانی هەیە بەلّام عەجاییبە کە تائیستا ماوەو هارون هیچی لێ ناکات.

هارون بەبیستنی ئەم قسەیە بەتەمای کوشتنی هشام بوو.هشامیان ئاگادار کرد کە هارون بەتەمای کوشتنتەئەویش کەبیستی بەرەو شاری (کوفە) پایکردو لە مالّێکی هاوپێ یەکی،خۆی شاردەوە زۆری پێنەچوو هەر لەترسی هارون مرد.

(بالوّل و خواردنی خەلیفە)

دەگێرنەوە کە هارون الرشید خواردنێکی زۆر خۆشی بۆ بالوّل نارد.نوێنەرەکەی خەلیفە وتی ئەم خواردنە لەلایەن هارون الرشیدەوە بۆت هاتوە تابیخۆی.بالوّل خواردنەکەی برد بۆ سەگێك کە لە کەلاوەیەکدا بوو. نوێنەرەکە بانکی کردو وتی ئەوە بۆ خواردنی خەلیفەت برد بۆ ئەو سەگە؟ بالوّل وتی بێدەنگ بە.تا سەگەکە نەیبستوە ئەگینا ئەویش دەمی لێ نادا.

(دانیشتی بالۆل له سەر تەختی هارون)

ڕۆژێك بالۆل چوو بۆ کۆشکی هارون کە بینی شوێنەکەی خەلیفە چۆڵە بێ وەستان و بێ ترس چوو دانیشت.پاسەوانەکانی هارون کەئەو وەزعەیان بینی دەس بەجێ چوون بۆی دەستیان کرد بەلێدان و ئازار دانی لەسەر کورسیەکە هێنایانە خوارەوە. لەوکاتەدا هارون هاتە ژوورەوەو بینی کە هارون ئەگریت. پرسیاری کرد بۆچی ئەگری؟ پاسەوانەکان هۆی گریانەکەیان بۆ باس کرد.هارون دەستی هێنا بەسەر بالۆل داو دڵنەوایی دایەوە. بالۆل وتی : من بۆ حاڵی خۆم ناگریم بۆ ئەوە ئەگریم کە من چەند چرکەیەك چوومە ئەو شوێنەی تو ئەوەندە ئازارم بینی بەڵام بۆ تۆئەگریم کە هەموو تەمەنت لەو شوێنەیەو چەندە ئازارت دەدەن و بە خۆت نازانی،بیر لە هەڵسوکەوتی خویشت ناکەیتەوە.

(بالۆل وبازرگانێك)

ڕۆژێك بازرگانێکی بەغدادی پرسیاری لە بالۆل کرد کە چی بکرم تا قازانجێکی زۆر بکەم؟

بالۆل لە وەڵامدا وتی ئاسن و لۆکە.

پیاوەکە چوو تۆزێك ئاسن و لۆکەی کڕی و لە دوکانەکەی داینا, دوای چەند مانگێك قازانجێکی زۆری کرد. دوبارە ڕۆژێکی تر بالۆلی بینی ئەم جارە پێ ی وت هێ ی بالۆلە شێت ئەم جارە چی بکرم تا قازانج بکەم؟ بالۆلیش وتی پیازو شوتی. بازرگان چوو هەرچی سەرمایەی هەبوو دای بە پیازو شوتی لە دوکان خەزنی کرد. بەڵام دوای ماوەیەکی کەم پیازەکان وشوتیەکانی گەنی و لەناوچوون و زەرەرێکی زۆری کرد. دەس بەجێ چوو بۆ لای بالۆل و وتی

یەکەمجار داوای رای تۆم کرد وتت برۆ ئاسن ولۆکە بکڕەو قازانجێکم کرد بەڵام جاری دووەم ئەوە چ پێشنیارێك بوو کە تەواوی سەرمایەکەم لە ناو چوو.بالۆل لە وەڵامدا وتی جاری یەکەم کەمنت بینی وتت کاك شێخ بالۆل منت وەك عاقڵ سەیر کرد بۆیە منیش لەسەر عەقڵ جوابم دایتەوە. بەڵام جاری دووەم کەمنت بینی وتت شێتە, منیش وەك شێتێك جوابم دایتەوە.بۆیە بازرگانەکە شەرمەزار بوو و تێگەیشت.

(بالۆل لەگەڵ هاوڕێکەی)

کەسێك کە دەمێك بوو هاوڕێی بالۆل بوو,ڕۆژێکیان تۆزێك گەنمی هەبوو بردی بۆ ئاشەوان کە بیکات بەئارد,کەکردی بەئارد لەسەر گوێدرێژەکەی باری کرد بەڕێکەوت کەلە بەردەم ماڵی بالۆل خەریك بوو تێپەر بێت گوێدرێژەکەی شەل بوو و نەیتوانی بەردەوام بێت لە ڕۆیشتن بۆیە چووبانگی بالۆلی کرد داوای لێ کرد کە گوێدرێژەکەی بداتێ تا بارەکەی بگەێنێتە ماڵەوە بەڵام بالۆل چونکە سوێندی خواردبوو کە گوێدرێژەکەی نەدا بەکەس وتی: گوێدرێژەکەم لە ماڵ نیە لەوکاتەدا دەنگی گوێدرێژەکە بەرز بویەوەو دەستی کرد بە سەرین پیاوەکە وتی بالۆل گوێدرێژەکەت لە ماڵەو تۆیش ئەڵییت لە مالێ نیە ؟

بالۆلیش وتی کابرایەکی سەیری تۆ ٥٠ ساڵە برادەری منی بڕوا بە من ناکەیت و بە گوێدرێژەکە بڕوا دەکەیت.

(بالوّل و پزیشکی کوّشکی هارون)

باس دەکەن کە هارون الرشید پزیشکێکی تایبەتی لە یوّنانەوە بانگ کرد بوو بوّ کوّشکەکەی. کە پزیشکەکە گەیشتە بەغدا هارون الرشید زوّر رِیّزی لیّ نواندو بە رِیّزێکی زوّرەوە پێشوازی لیّ کرد بوّ ناو کوّشکەکەی.

تا چەند رِوّژ بەرپرسەدەسەلاّتدارەکانی هارون و رەقاسەکانی دەرِوّیشتن بوّ لای پزیشکەکە بوّ چارەسەر کردن, لە رِوّژی سیّ یەم دا بالوّل لە گەلّ چەند کەسێك هاتن بوّ لای پزیشکەکە لە کاتی گەرمەی قسەو یەکتر ناسیندا, لەناکاو بالوّل پرسیاری کردو وتی ئیشی تو چیە ؟

پزیشکەکەیش کە لە پێشینەی بالوّل ئاگادار بوو پێان وتبو کە شێتە بە مەبەستی رابواردن وتی من پزیشکم و ئەوانەی کە مردوون زیندویان دەکەمەوە !

بالوّل بیّ وەستان وتی : تو زیندوەکان مەکوژە , مردوەکان پێشکەشت. کە هارون وخەلّکەکە وەلاّمەکەی بالوّلیان بیست دەستیان کرد بە پێکەنێکی زوّر قەقەهێکی زوّر,بوّیەپزیشکەکە زوّر پیّ ی ناخوّش بوو لە داخان بەغدای بە جێهێشت.

(بالوّل و ئاموّژگاری کردنی بوّ هارون)

رِوّژێکیان بالوّل چوو بوّ لای هارون,هارون وتی: ئاموّژگاریەکم بکە:

بالوّل وتی: ئەی هارون ئەگەر بینیت رِوّژێك لە بیابانێکدا ئاوی لیّ نیەو تۆیش زوّر تینوتە وە خەریکە ئەمری چی ئەدەی تاتوزێك ئاوت بدەنیّ,تاتینویەکەت نەمێنیّ؟وتی (١٠٠) دینار ئالّتون .

بالۆل وتی: ئەگەر ئەو کەسەی ئاوە کەی پێ یە ڕازی نەبوو,چی تر ئەدەی؟

هارۆن وتی: نیوەی دەسەلاتی خۆمی ئەدەمێ.

بالۆل وتی: ئەگەر ئاوەکەت خواردەوەو توشی نەخۆشی (حبس الیوم) بوویت بۆ چاك بوونەوەت چی ئەدەی تا چارەسەرت بکەن؟

هارون وتی:نیوەکەی تری دەسەلاتم دەدەم بۆ چارەسەرم, بالۆل وتی:کەواتە, بە دەسەلاتەکەی خۆتا مەنازەو خۆت بە زل دامەنێ کە هەمووی دەسەلاتت بایی تۆزێك ئاوە, تخوا جوانتر ئەوە نیە کە بۆ خەڵکی خوا باش بیت و چاکە بکەیت .

(ڕوبەڕوبونەوەی بالۆل لەگەڵ پیاوێکی زانا)

دەگێڕنەوە کە پیاوێکی زانای بەناوبانگی خەڵکی (خوراسانی ئێران) دێت بۆ بەغدا, هارون الرشید کەبیستی هاتوە, بانگهێشتی کرد بۆ کۆشکەکەی.

پیاوە زاناکە ڕۆیشت, خەلیفە پێشوازیەکی گەرمی لێ کردو لە لای خۆی دانیشاند,دەستیان کرد بە قسە کردن, لەم کاتەدا بالۆلیش هات, بە ئەمری هارون ڕێگەیان دا بالۆل بێتە ژورەوە,پیاوە زاناکە بالۆلی بینی بە سادەیی, بە هارونی وت بەلامەوە سەیرە کە کەسێکی وەك تۆ ئاوا ڕێز لەم جۆرەکەسانە دەگرێت و بانگیان دەکەیت , بالۆل کە تێگەیشت مەبەستی ئەوە دەم و چاوی گرژ کردەوەو وتی:بە زانایی خۆت مەنازەو ئاوا سەیری منیش مەکە.ئامادەم لەگەڵت ڕوبەڕوبونەوە بکەم و بە خەلیفەیشی بسەلمێنم کە هیچ نازانیت.

پیاوەزاناکە لە وەڵام دا وتی: بیستومە تۆ شێتی, منیش ئیشم لەگەڵ شێتا نیە,بالۆل وتی:من دان بەوەدا دەنێم کە شێتم بەس تۆ دان بە نەزانینی خۆتا نانێت.

هارون بە تورەییەوە سەیرێکی بالۆڵ کرد وتی بێدەنگ بە: بەڵام بالۆڵ بێدەنگ نەبوو بە هارونی وت ئەم پیاوە زۆر خۆی بە زیرەك ئەزانێت،ئەگەر ڕاست ئەکات با ڕوبەڕوبونەوەیەك بکەین.هارون الرشید بە پیاوەکەی وت چ زەرەرێکی تیایە تۆ پرسیار لە بالۆڵ بکەیت؟

پیاوەزاناکە وتی: من بە مەرجێك ڕازی ئەبم ئەگەر جوابی پرسیارەکەی منی زانی ئەوە هەزار دیناری دەدەمێ ئەگەر وەڵامەکەی منیشی نەزانی ئەوە ئەبێ ئەو هەزار دینار بدات بە من.

بالۆڵ وتی من لە مالّی دنیا هیچم نیە پارەو پولیشم نیە بەڵام ئامادەم ئەگەر وەڵامی پرسیارەکەی تۆم دایەوە پارەکەی تۆ وەرگرم و بیدەم بە هەژاران ئەگەریش وەڵامەکەی تۆم نەزانی ئەوە من وەك خزمەتکارێك کار بۆ تۆ بکەم . پیاوە زاناکە قبوڵی کرد. پرسیارەکەی ئاوا دەس پێ کرد.

لەمالێکدا ژنێك لەگەڵ مێردە شەرعیەکەی خۆی دانیشتوە هروەهاهەر لەو ماڵەدا نەفەرێك خەریکی نوێژ کردنەو نەفەرێکی تریش بەڕۆژوە لەم کات و ساتەدا پیاوێك لە دەرەوە بیتە ژوورەوە هەر بە هاتنی ئەو ژنەکەو مێردەکەی کە لە ماڵەوە بوون لە یەك حەرام دەبن و ئەو پیاوەی کە نوێژی دەکرد نوێژەکەی بەتاڵ دەبێتەوەو ئەو کەسەی بە ڕۆژوو بو ڕۆژوەکەی بەتاڵ دەبێتەوە. ئایا دەزانی ئەو کەسە کێ بوو؟

بالۆڵ یەکسەرەو بێ وەستان وەڵامی دایەوەو وتی: ئەو کەسە کە هاتە ژوورەوە پێشتر هاوسەری ئەم ژنە بووە ڕۆیشتوە بۆ سەفەر لە سەفەرەکەی زۆری پێچووە هەواڵیان هێناوە کە مردوە ئەو ژنە کە بەئەمری حاکمی شەرعی بووە بە هاوسەری ئەو کەسە کە لەپاڵیا دانیشتوە پارەیان داوە بەو دووکەسەیش کە یەکێکیان بۆ پیاوەکە کە مرددوە نوێژ بکات ئەوی تریشیان ڕۆژوو بگرێت لەم کاتەدا پیاوەکەی خۆی کە ڕۆیشتبوو بۆ سەفەرو هەواڵی مردنیان دابو لە سەفەر یتەوەو بە هاتنی پیاوەکەی خۆی ژنەکە بۆ پیاوە

دووەمەکە حەرام دەبێت و ئەو پیاوەیش کە نوێژی بۆ مردووەکە دەکرد نوێژەکەی بەتاڵ دەبێتەوە هەروەها ئەویشی کە پۆژووی بۆ مردووەکە گرتبو پۆژووەکەی بەتاڵ دەبێتەوە.

هارون الرشیدو ئەوانەی کە لەوێ بوون بە وەڵام دانەوەی بالۆل سەریان سۆڕماو زۆر پێ یان خۆش بوو دەسخۆشیان لە بالۆل کرد.

بالۆل وتی: ئێستا سەرەی منە کە پرسیارت لێ بکەم پیاوەکەیش وتی پرسیار بکە بالۆل,بالۆلیش وتی:

ئەگەر تەشتێك پڕ لە شیلەو تەشتێك پڕ سرکەمان هەبێت و بمانەوێ (سەرکنەگەبین)ە دروست بکەین,ئەگەر قاپێك لە سرکەکە و قاپێك لەشیلەکە لەناو قاپێکی تردا تێکەڵی بکەین بۆ دروستکردنی (سەرکنەگەبین)دوایی پێمان زانی کە مشکێکی تیابووە بە چیا بزانین مشکەکەکە لەناو کام تەشتیان بووە ؟پیاوەکە زۆر بیری کردەوەو جوابی پێ نەبوو.

هارون الرشید داوای لە بالۆل کرد تا خۆی وەڵامی پرسیارەکە بداتەوەو,بالۆل وتی: بەو مەرجەی ئەم پیاوە دان بەوەدا بنێ کە نەزانەو شتی وا نازانێ.پیاوەکە ناچار دانی بەوەدانا کەنەزانە,بالۆل وتی: ئەبێت مشکەکە دەر بێنین و جوان بە ئاو بیشۆرین, دوای ئەوە کە جوان لە سرکەو شیلەکە پاك بوویەوە ناوسکی هەڵێنەدرین و ئەگەر لە ناو سکی دا سرکە بوو ئەوە لە ناو تەشتە سرکەکەدا بووە ئەگەریش شیلەی تێدا بوو ئەوە لە ناو تەشتە شیلەکەدا بووە.دەبێتیش جوان شیلەکە پاك کەینەوە,هارون الرشیدو ئەوانەی لەوێ بوون دیسان ئافرینی بالۆلیان کردو لە ئەو هەموو زیرەکیەی سەریان سۆڕما, پیاوەکەیش ناچار کە مەرجەکەی دۆڕاند بوو هەزار دینارەکەی دا بە بالۆل و بالۆلیش لە ناو هەژارەکانی بەغدایا دابەشی کرد.

(بالوّل و خزمەت کارێك کە لە شەپۆلی ئاو ئەترسا)

باس دەکەن کە بازرگاناکانی بەغدا لەگەڵ خزمەت کارەکانیان لە بەغداوە بۆ بەصرە بە پاپۆر کەوتبونە ڕێ لە ناو پاپۆرەکەدا بالوّل و چەند کەسێکی تریشی تێدا بوو،خزمەت کارێك زۆر لە شەپۆلە ئاوەکە دەترسا و دەگریا.نەفەرەکانی ناو پاپۆرەکە زۆر بێتاقەت بووبون لەگریانی ئەو خزمەت کارە, بالوّل بە بازرگانەکەی وت با لەگەڵ خزمەتکارەکەت قسە بکەم بەڵکو بتوانم بێدەنگی بکەم.بازرگانەکە ڕازی بوو, بالوّلیش دەس بە جێ وتی بیخەنە ناو ئاوەکەوە,خزمەت کارەکە تا نزیکی خنکاندن لە ناو ئاوەکە مایەوە, بالوّل وتی ئێستا دەرببێنن,خزمەت کارەکە کەهاتەوەناو کەشتیەکە لە سوچێکدا دانیشت و بێدەنگ بووبو.

ئەوانەی لە ناو کەشتیەکەدا بوون بە بالوّلیان وت حیکمەتی ئەم ئیشە چیبوو؟ چۆن ئاوا بێدەنگ بوو؟

بالوّل وتی: ئەم خزمەت کارە قەدری ئەم کەشتییەی نەئەزانی کە کەوتە ناو ئاوەکەوە بۆی دەرکەوت کە کەشتیەکە زۆر باشترە لە ناو ئاوەکەو شوێنێکی هێمنترە.

(هارون و بالوّل)

هارون الرشید بۆ مەبەستی حەج کردن لە بەغداوە کەوتە ڕێ گەیشتە کوفە خەڵکی کوفە لە هەموو لایەکەوە هاتن بۆ بینینی خەلیفە

هارون الرشیدیش لە ناوکالیسکەکەداوئەوهەموو قەرەباڵەغیەدا هەستی بە دنیایەکی تر ئەکرد کە ئەو هەمووخەڵکە هاتون بۆ سەیری ئەو,کتوپڕ بالوّل لە ناو ئەو خەڵکە زۆرەدا بانگی کرد. هارون! ؟ هارون! ؟

هارونیش بەو کەسانەی کە لە نزیك یا بوون وتی ئەوە کێ یە ئاوا بەو بێ ڕێزیە بانگم دەکات؟ وتیان: بالۆلە. هارون پەردەی کالیسکەکەی لا بردو سەیری بالۆلی کرد. بالۆل وتی: قەولێك هەیە لە (قدامه ابن عبدالله عامری)کە باس لەوە دەکات پێغەمبەری خوا (د.خ) کاتی ڕەجم کردنی شەیتان بینیم حەزرەت کە خەڵکەکە نزیك ئەبوونەوە خۆی دوور نەئەبوەوەو لە گەڵ خەڵکەکەدا زۆر بە ڕێزەوە هەڵس وکەوتی دەکرد. بەڵام لەم سەفرەی تۆدا هەست بە زل زانینوو خەڵکی بەکەم زانین دەبینم.

هارون الرشید کە گوێ ی لەم قسانە بوو دەستی کرد بەگریانێك کە فرمێسکەکانی دەکەوتە خوارەوە وتی: ئافەرین بالۆل کە منت بەخەبەر هێنایەوە, ئامۆژگاریەکم بکە:بالۆل وتی: ئەی خەلیفە تۆ ئەزانی کە خوا ئەو هەموو دەسەڵات و پلەیەی پێ داوی کەواتە پێ ی مەنازە و خوات لەبیر نەچێتەوە, بە قسە هیچ و پوچەکانی دەورو بەرت مەخەڵەتێ, جۆرێك دەسەڵات بەڕێوە بەرە کە دوای مردنت ئەوانەی تۆ نابینن بە بێ درۆ باسی تۆ بە باشە بکەن, کەواتە حەق بێژی و یەکسانی بڵاو بکەرەوەو ئەوانەی کە بێ کەس و داماون ستەمیان لێ مەکە, تا تۆ لەپیاو چاکەکان بیت. هارون وتی: (احسنت بارك الله)ئامۆژگاریەکی جوان بوو. ئەمری کرد خەڵاتێکی بدەنێ,بالۆل وتی من پێویستم بە خەڵاتی تۆ نیە, خەڵاتەکە بدە بەوانەی کە پێویستیان پێ یەتی .

جا بالۆل ڕووی کردە ئاسمان و وتی: من وتۆ هەردووکمان بەندەی خواین, چۆن تۆ ئەبینێت و منی لەبیر ئەچێت؟!

(پرسیاری هارون له بالوّل)

ڕۆژێك هارون الرشید له جەوێکی خۆشدا له کۆشکەکەی ڕووی کردبووە دیجلەو سەیری شەپۆلی ئاوەکەی دەکرد.لەم کاتەدا بالوّل هاتە ژوورەوە هارون الرشید بە پێکەنینەوە بەخێر هاتنی بالوّلی کردو پێ ی وت دانیشە,دوایی پێ ی وت بالوّل ئەمرۆ پرسیارێکت لێ دەکەم ئەگەر زانیت ئەوە هەزار دینارت دەدەمێ ئەگەریش نەتزانی ئەمر دەکەم هەر لێرەوە بدخنە ناو دەریاکەوە.بالوّل وتی من پێویستم بە پارە نیە بەڵام بە مەرجێك ڕازی دەبم ئەگەر وەڵامەکەم زانی ئەبێت (١٠٠)کەس لەوانەی کە لە سجنەکەی تۆدان و هاوڕێ ی منن ڕزگاریان بکەی ئەگەریش وەڵامەکەم نەزانی ئەو کات بمخەرە بەحرەکەوە, هارون قبوڵی کردو پرسیارەکەی بەم شێوە لێ کرد؟

ئەگەر مەڕێك و گورگێگ و فەردەیەك کامان هەبێت بمانەوێ ئەم سێ شتە یەك بە یەك بیان بەینە ئەوبەری ئەم ڕووبارەوە چۆن ئەتوانین بیان بەین کە نە گورگەکە مەڕەکە بخوات و نە مەڕەکە کاکە بخوات؟

بالوّل وتی: یەکەم جار مەڕەکە دەبەین و دوایی بینەوە کاکە دەبەین دیسانەوە مەڕەکە ئەهێنینەوە بۆ ئەمبەر دوای ئەوە گورگەکە دەبینە ئەوبەر ئەمجارە بینەوە مەڕەکە دەبینەوە,ئاوا نەمەڕەکە کاکە دەخوات و نە گورگەکە مەڕەکە دەخوات.هارون وتێ (احسنت) وەڵامەکەت تەواو بوو, بالوّل وتی ئێستا بەڵێنەکەت بەرە سەرو ئەو (١٠٠) کەسەم بۆ ڕزگار بکە کە هەموویان لە شیعەکان بوون کە هارون ناوەکانی بیست پەشیمان بویەوە بەڵام بالوّل کۆڵی نەدا تا توانی هەرجۆرێك بوو (١٠) کەسیان ڕزگار بکات.

(داواکاری هارون لەبالوّل بوّ ئامۆژگاریەك)

باس دەکەن پۆژێك هارون الرشید لە رێگەیەکدا تێنەپەڕی بالوّلی بینی کە سواری داریّك بووە وەك منالّەکان پا دەکات.هارون بانگی کرد.

بالوّل هاتە پێشەوەو وتی ئیشت چیبە؟ هارون وتی ئامۆژگاریەکم بکە: بالوّل وتی بە چاوی دلّەوە سەیری ئەو خەلیفانەی کە لە ناو گۆڕستانان بکەو ئەوە باشترین ئامۆژگاریە, کە باش ئەزانی ئەوانیش لە نازو نیعمەتا بوون و لە ناو ئەو کۆشکەدا بوون کە تۆی تیای بەلّام ئەوەتا هەموویان لە ناوبستێك خاك و ماروميّلکە دان, هەزار جار پەشیمانن لەو کردەوە خرابانەی کە کردوویانە, بزانە کە ئێمەیش دووچاری هەمان شت دەبینەوە. هارون هەموو گیانی لەرزی دووبارە وتی چیبکەم کە خوا لێم پازی بێت؟ بالوّل وتی: کردەویەك ئەنجام بدە کە خەلّکی خوا لێت پازی بێت, یەکسانی و دادپەروەری بکە بە پیشەت ئەو شتەی کە بۆ خۆتی بە باش نازانی بۆ خەلّکیشی بە باش مەزانە,نزاو نالّەی مەزلّوم و ستەم لێکراوەکان ببیسە ؟ بە وردی لێ ی بکۆلّەوەو حوکم بکە, هارون وتی:(احسنت) بۆ تۆ ئەی بالوّل بەڕاستی ئامۆژگاریەکی جوان بوو ئەمر ئەکەم قەرزەکەی تۆ جێ بە جێ بکەن.بالوّل وتی:حاشا دین بە دین چۆن ئەبێت ؟ ئەوەی ئێستا لە لاتەو هی خەلّکە بیدەرەوەو منەتیش مەکە بەسەر منا.هارون وتی داواکاریەکي ترم لێ بکە: بالوّل وتی داوام ئەوەیە کە گوێ بە ئامۆژگاریەکانم بگری و جێ بە جێیان بکەی بەلّام بە داخەوە دەسەلّات وای لە دلّت کردووە کە هیچ ئامۆژگاریەك تەئسیرت لێ ناکات. دوایی دارەکەی خستە پێ و وتی دوور کەونەوە ئەسبەکەی من جووتە ئەوشێنێ ئەمەی وت و سواری دارەکەی بوو و پای کرد.

(ئاموژگاریکردنی بالوّل بوّ فـضل ابن ربیع)

دەگێرنـەوە پۆژێـك (**فـضل ابـن ربیـع**)وەزیـری هـارون الرشـید لەپێگەیکـدا تـێ ئەپەپی بالوّلی بینی لە سوچێکدا دەستَ بە ئەژنۆ دانیشتبوو (**فضل**) بەدەنگێکی بەرز بانگی کرد بالوّل چییەکەی؟

بالوّلیش سەری بـەرز کـردوەو کـەبینی **فـضله** وتـی: لـە ئـاخرو عاقیبـەتی تـۆ ئەترسم کە تۆیش وەك (جعفر برمکی) توش بیت.

فضل تۆزیك ترساو وتی بالوّل من باسی جعفـرم لـە یـادەوە بیـستوە بـەس لـە تۆو نەم بیستوە حەز ئەکەم بزانم چۆن کوژراوە بێ کەم وزیا.

بالوّل وتی: لەو زەمانەدا (مەهدی کوپی منسور یحیی ابن خالد برمکی) بو بـە پاوێـژکاری هـارون , لـە ماوەیـەکی کـەم دا رأوێژکاریەکـەی خـۆی دا بـە یحیـی و جعفری کوپی , خۆشەویستی هارون بۆ جەعفەر وای لێ هات کە (عباسـە)ی لـێ مارەکرد بەلاّم پێ ی وت جارێك دەسـت درێـژی نەکانـە سـەری ,بـەلاّم جعفـر بـە گوێ ی هارونی نەکرد, هـارون کـە ئەمـەی بیـست, ئـەو هـەموو خۆشەویستیەی کەهـەیبوو بـۆ جعفـر هـەمووی بـوو بـە ڕق هـەر ڕۆژ بـۆ بیانویـەك دەگـەڕا بـۆ لـە ناوبردنی جەعفەرو تایفەکەی, تاشەوێکیان بـە یـەکێك لـە پاسـەوانەکانی بـەناوی (مەسروو) وتی برۆ سەری جەعفەرم بۆ بێنە مەسروور ترساو سـەری داخـست و بـیری لـێ ئـەکردەوە.هـارون پـێ ی وت بۆچـی بێـدەنگ بوویـت بـیر لـە چـی ئەکەیتـەوە؟ مەسـروو وتـی: ئـیشێکی زۆر قورسـە خۆزگـە پـێش ئـەم ئـەمرەت مردبوومایە. هارون وتی: ئەگەر ئەمرەکـەم جـێ بـە جـێ نەکـەی وا ئـەتکۆژم کـە بالّنـدەکان بـۆت بگـرین. مەسـروو ناچـار بـوو ڕۆیـشت بـو مـالّی جەعفـەر و بەنارەحەتیەکی زۆرەوە بە ترسێکەوە ئەمرە بـێ ڕەحمانەکـەی هـارونی پـێ وت .جەعفەر وتی: لەوانەیە هارون لـەکاتی هۆشـیاریدا نـەبوو بێـت.دوایـی پەشـیمان ببێتەوە . بـڕۆرەوەو بـە هـارون بلّـێ کـەمنت کـشتوە. ئەگـەر تـا بـەیانی بینیـت

پەشیمان نەبووبویەوە , ئەوە ئەو کات من یم و سەری خۆم تەسلیمی تۆ دەکەم. مەسرور زاتی نەبوو داواکەی جەعفەر جێ بە جێ بکات . بە جەعفەری وت تۆ وەرە لە گەڵم لە پشتی پەردەکەوە بۆستەو بەڵکو هارون خۆشەویستیەکەی تۆی بیر کەوێتەوەو لە بڕیارەکەی پاش گەز بێتەوە, جەعفەر قبوڵی کردو بەڕێ کەوت بۆ ئەو شتەترسناکەی کە چاوەڕی لێ ئەکرد. کە گەیشتنە نزیکی پەردەکە مەسرور بە ترسەوە چوو بۆ لای هارون . هارون وتی: چیت کرد مەسرور؟ مەسرور وتی: جەعفەرم هێناوە لە دەرەوە چاوڕێ دەکات, خەلیفە بە تورەییەوە وتی ئەگەر لە ئەمرەکەم دوابکەوی ئەوە تۆ پێش ئەو ئەکوژم, مەسرور ئیتر مەجالی نەماو چوو بۆ جەعفەرێك کە جەستەیەکی جوان و یەکێك لە بەناوبانکەکان و زیرەکەکانی سەردەمی خۆی بوو, سەری لێ کردەوەو هێنای بۆ هارون . هارونی بێ رەحم بەوەیش قەناعەتی نەکرد, ئەمری کرد هەموو تایفەی بەرمەکییەکان لە ناو بەرن , هەرچیشیان هەبوو داگیریان کرد,لاشە مردووەکەی جەعفەریشیان لە ناوەراستی شاری بەغدایا هەڵیان واسی تا سێ ڕۆژو دوایش سوتانیان.

ئێستا ئەی فەضل من لە عاقیبەتت ئەترسم تۆیش وەکو جەعفەرت لێبێت.

فضل زۆر لە قسەکانی بالژل ترساو داوای کرد دوعای بۆ بکات کە سەلامەت بێت.

(چیرۆکی دروست کردنی مزگەوتەکەی فضل بن ربیع)

دەگێرنەوە کە **فضل** بن ربیع لە شاری بەغدا مزگەوتێکی دروست کرد. ئەو پڕۆژەی بەتەمای ئەوە بوو کە کەتیبەکەی بۆ بنوسوون, لە **فضل** پرسیان کە چی بەسەر کەتیبەکەوە بنووسین؟ لەو کاتەدا بالۆل لەوێ بوو پرسیاری کرد مزگەوتەکەت بۆ کێ دروست کردوە ؟

فضل جوابی دایەوە بۆ خوا.

بالۆل وتی: ئەگەر بۆ خوایە ناوی خۆت مەنووسە.

فضل تورەبوو و وتی: بۆچی ناوی خۆم نەنوسم با خەڵك بزانن کە کێ دروستی کردوە ؟

بالۆل وتی: ئەگەر وایە لەسەر مزگەوتەکەت بنووسە کە بالۆل دروستی کردوە, **فضل** وتی: هیچ کات شتی واناکەم , بالۆل وتی کەواتە تۆ بۆ ئەوە ئەم مزگەوتەت دروست کردوە کە خۆت دەربخەی وایش بێت پاداشتەکەت لە دەس دەرچووە, **فضل** لە وەڵامەکەی بالۆل دڵتەنگ و بێدەنگ بوو , دوایی ووتی: بالۆل هەرچی ووت ئەوە بنووسن. بالۆلیش وتی ئایەتێك لە قورئانی پیرۆز بنوسن.

(بالۆل و دز)

باس دەکەن پڕۆژێك بالۆل جووتێ پێڵاوی تازەی کڕی بوو ,چوو بۆ مزگەوت تا نوێژ بکات لەو شوێنەدا پیاوێکی بینی کە سەیری پێڵاوەکانی دەکات , زانی کە بەتەمای پێڵاوەکانیەتی , لەداخان پێڵاوەکانی گرت بەدەسیەوەو جا نوێژی کرد, پیاوەکە وتی بە پێڵاوەوە نوێژ دروست نیە, بالۆلیش وتی:ئەگەر نوێژەکە دروست نەبێ پێڵاوەکان نادزرێن.

(پرسیاری هارون له بالوّل)

ڕۆژێك بالوّل چوو بۆ لای هارون بێ وەستان له لای سەرەوەی هارون دانیشت. هارون زۆری پێ ناخۆش بوو, ویستی تەرێقی بکاتەوە, بەڵام قسەی نەکردو وتی: ئایا بالوّل دەتوانێت جوابی پرسیارەکەم بداتەوە.؟بالوّلیش وتی ئەگەر بڕیار بدەیت مەرجەکەم جێ بە جێ بکەیت و پاشگەز نەبیتەوە وەکو جارەکانی تر.هارون وتی: ئەگەر جوابی پرسیارەکەم بدەیتەوە ئەوە هەزار دینارت دەدەمێ ئەگەریش نەتوانی ئەوە ئەمر ئەکەم ریش و سمێڵت بتاشن و سواری گوێدرێژێکت بکەن و لەناو بازار و کۆڵانی بەغدایا بت گێڕن.

بالوّل وتی: من پێویستم بە پارەنیە بەڵام بە مەرجێك جوابت دەدەمەوە, هارون وتی مەرجی تۆ چییە ؟بالوّل وتی: ئەگەر جوابی تۆم دایەوە ئەبێ ئەمر بکەی مێشەکان ئەزیەتم نەکەن و نەین بە دەورما. هارون تۆزێك بێدەنگ بوو سەری داخست و وتی ئەوە مەحاڵە, مێش کوا بە گوێ ی من دەکات. بالوّلیش وتی دەی کەسێك نەتوانێ ئەمر بە مێشێك بکات چۆن چاوەڕێی لێ دەکرێت ؟ ئەوانەی لەوێ دانیشتبوون سەریان سوڕماو جواب و عەقڵی بالوّلیان بە لاوە سەیر بوو. هارونیش لە قسەکەی بالوّل شەرمی کردو سەری داخست ,بالوّل کە زانی هارون چاوەڕێ ی ئەوە دەکات حەقی لێ بکاتەوە.ویستی دڵی بێنێتەوە, وتی بەس قەینا بێ مەرجیش جوابت دەدەمەوە: هارون وتی: ئەوە چ داڕێکە یەکسالّ تەمنیەتی و دوانزە لقی پێوەیەو لە هەر لقێکیش سی گەڵای پێوەیەو لەسەری هەرگەڵایەك پوناك و سەرەکەی تریشی تاریکە ؟ بالوّلیش یەکسەر وەڵامی دایەوە:ئەو دارە سالّ و مانگ و ڕۆژو شەوە,هەر سالێکمان دوانزە مانگەو هەر مانگێکمان سی ڕۆژە کە نیوەی ڕۆژو نیوەکەی تری شەوە. هارون وتی: احسنت زۆر تەواوە . ئەوانەیشی لەوێ بوون لە وەڵام دانەوەکەی بالوّل خۆشحاڵیان دەربڕی.

(بەخشیشی خەلیفە بە بالوّل)

پۆژێکیان هارون الرشید مەبلەغێك پارەی دا بە بالوّل بوّ ئەوەی بی بەخشێت بە فەقیرو هەژاران بالوّل پارەکەی وەرگرت و دوایی پایەوە بە هارون خۆی . هارون وهۆکەی چییە کە داتەوە بە خوّم.

بالوّل وتی: هەرچی بیرئەکەمەوە لە خوّت هەژارتری تێدا نیە, لەبەر ئەوە پارەکە دەدەمەوە بە خوّت.چونکە دەبینم پاسەوانەکانی تو بە زوّری شەق باج لە دوکاندارەکان وەردەگرن و ئەیهێنەوە بوّ خەزێنەی حکومەت ,لەبەر ئەوە وابزانم لە تو فەقیرتری تێدانیە,بوّیەپارەکەم داوە بەخوّت.

(بالوّل وهارون)

پۆژێك هارون بە بالوّل وت:گەورەترین نیعمەتی خوا چییە؟

وتی: گەورەترین نیعمەتی خوا عەقڵە, (خواجە عبدالله انصاری) لە موناجاتەکەیدا دەڵێت.

(خدواندا انکه را عقل دادی چه ندادی , و انکه را عقل ندادی چه دادی)

لە غەیبەوە باس لەوە دەکەن کە خوا ئەگەر بیوێت شتێك لە مەخلوقی خۆی بسێنێتەوە یەکەم شت عەقڵە وە عەقڵیش یەکێکە لە رزقەکان بەس بەداخەوە کە خوای گەورە عەقڵی لە من وەرگرتوەتەوە.

(بالوّل و دز)

دەگێرنەوە کە بالوّل کەلاوەیەکی هەبوو, لە تەنیشتی کەلاوەکەیدا دوکانێکی پینەچی هەبوو,کە پەنجەرەی دوکانەکە بەرامبەر کەلاوەکە بوو.بالوّلیش تۆزێك پارەی لە زێر خوّلّ دا لە ناو کەلاوەکە شارییەوەو هەرکات چەنی پێویست بووایە دەهات وبەشێکی لێ وەردەگرت,دووبارە دەی شارییەوە,پۆژێکیان کە هات تۆزێك پارە بەرێت کە خوّلّەکەی هەڵدایەوە بینی پارەکەی نەماوە,زانی کە پینە چییەکە بردویەتی, بەڵام دەنگە دەنگی نەکرد و چوو بۆلای پینەچییەکەو لە پاڵیا دانیشت ,دەسی کرد بە قسەکردن و بۆ ئەوەی مەشغوڵی بکات,وتی:بۆ ئازیز حیسابێکم هەیە بۆم دەکەی,پینەچییەکە وتی بڵێ :بالوّل چەند کەلاوەیەکی ناوبردو لەگەڵ ناوەکانیشییاندا مەبلەغێك پارەیشی دەوت و تا دواجار وتی ئەم کەلاوەیشم کەمالّی منە ئەوەنە پارەی تیایە,پینەچییەکەوتی, کۆی هەموو پارەکان (٢٠٠٠دینار)دەکات,بالوّل توزێك بێدەنگ بوو وتی:ئێستا رێنمونیەکم لە تۆدەوێت برام,پینەچی وتی چ رێنمونیەك,بالوّل وتی:دەمەوێت هەموو پارەکانم لێرەدا بشارمەوە چونکە مالّەکەیشم لێرەدایە,تۆ ئەڵێی چی؟باشە یان نا؟ پینەچییەکە وتی بیرۆکەیەکی زۆر باشەوهەموو پارەکەت بێنەو لێرە بیشارەوە.کەمالّەکەی خۆتی تێدایە.

بالوّل وتی: تۆ ڕاست دەکەی بابڕۆم هەموو پارەکانم کە لە کەلاوەکانی تر شاردوەتەوە دێنم بۆ ئێرە, ئەمەی وت و چوو دور کەوتەوە,پینە چییەکە بە خۆی وت باشتر وایە برۆم ئەم تۆزە پارەیەی کە دزیومە بیخەمەوە شوێنی خۆی تا هەموو پارەکانی تری کە هێنا بەیەکەوە بیدزم,ڕۆیشت پارەکەی خستەوە شوێنی خۆی, دوای چەند کاتژمێرێك بالوّل هاتەوە بۆ کەلاوەکەی و بینی کە پینە چییەکە پارەکەی هێناوەتەوە,بالوّلیش هەموو پارەکەی وەرگرت و سپاسی خوای کرد.کەلاوەکەی بە جێهێشت و چوو بۆ شوێنێکی تر,پینەچییەکە هەرچی

چاوەڕی ی کرد بالۆل نەهاتـەوە , دوای چـەند ڕۆژێـك بـۆی دەرکـەوت کـە بـالۆل فێڵی لێ کردوە.

(بالۆل و والی کوفە)

(اسحق بن محمد بـن صـباح) والی کوفـە بـوو. هاوسـەرەکەی کـچێکی بـوو,والی بێتاقەت بوو نان و ئاوی لە خۆی قەدەغە کردبوو ,بالۆل ئەمەی کـە بیـست هـات بۆ لای و وتی:

ئەی والی ئەم غەم و پەژارەییە بۆ چییە؟والی وتـی مـن حـەزم ئـەکرد منـاڵێکی کوڕم هەبوایە,بەڵام بەداخەوە هاوسـەرەکەم کچی بووە.

بالۆل وتی: ئایا حەزت ئەکرد لـە جـێ ی ئـەم کـچە جـوان و خنجیلانەیـە ,خـوا کوڕێکی شێتی وەکـو منـی پـێ بەخـشیایەی ,والی زردەخەنیـەکی کـردو سپاسـی خوای کردو داوای خواردن و ئاوی کرد,ئیجازەیشی یا خەڵك بێت و پیرۆز بایی لێ بکەن.

(پرسیاری هارون لە بالۆل سەبارەت بە امام علی)

ڕۆژێك بالۆل هات بۆ لای هارون,هارون زۆر خۆشـحاڵ بـوو,پرسـیاری لـە بـالۆل کرد,ئایا علی ابن ابی **طالب** پلەی گەورەترە یان ابن عباس مامی پێغەمبەر(د.خ) بالۆل وتی ئەگەر وەڵامی ڕاست بدەمەوە دەم پارێزی , هارون وتی پارێزراوی,

بـالۆل وتـی : علـی (ع) دوای پێغەمبـەر (د.خ) گـەورەترین کـەس بـوو لـە ناوموسڵمانـاندا , لەگەڵ پێغەمبەراندا فەرقی نیە,چونکە کەسێکی ئـازاو زیـرەك

بوو لەدیندا, لەگەڵ ئەویشدا دینی خوا چی وتوە بێ کەم و زیاو قۆناغ بە قۆناغ جێ بەجێ ی کردوە,جگە لە گیانی خۆی منالّەکانیشی لە بەرامبەر دینەکەی خودادا پێشکەش کردوە,لە هەموو غەزەواتەکاندا لە پێشی پێشەوەی سۆپاکەدا بووەو قەد نەبینراوە لە شەڕێکدا پشتی لە دوژمن بوو بێت.پرسیاریان لێ کرد ئەی علی(ع) بۆچی ئاگاداری خۆت نیت لە شەڕەکاندا لەوانەیە بیانەوێت شەهیدت بکەن,

جوابی دایەوەو فەرمووی: شەڕ لە ڕێگەی خودادایەو بۆ هەوا و هەوەس نیەو هیچ ڕقێك نابینم, گیانی منیش بە دەس خودایە,لە شەرتێکیشدا بکۆژرێم بە خواستی خوداو لە ڕێگەی خودادا بووەو,چ شانازیەك لەوە گەورەتر کە لە ڕێ ی خوا بکۆژرێم منیش برۆمە لای ئەو پیاو چاکانەی خودا,هەروەها کاتێك ئەمیری باوەرداران بوو شەوو ڕۆژ ئیسراحەتی نەدەکردو تەوای کاتی خۆی تەرخان کردبوو بۆ گیرو گرفتەکانی موسڵمانەکان و عیبادەتی خوا , دینارێکی (بیت المال)ی خەسار نەئەداو,جارێکیان عقیلی برای کە خێزانێکی زۆر بوون داوای کرد کە جگە لەوەی کە لە (بیت المال) بەشی دەدرێت شتێکی زیادەیشی بدرێتێ, علی (ع) داواکەی جێ بە جێ نەکرد پێ ی وت وەرە مالّەکەی خۆم ببینە, عقیل کە وەزعی ژیانی بینی شەرمی کردو ئیتر داواکەی دووبارە نەکردەوە,بە تەواوی والیەکان ئەمری دەکرد کە زوڵم نەکەن و بە یەکسانی و دادوەرانە حوکم بکەن , وە هەر والیەك زوڵمی بکردایە زۆر توڕە دەبوو و جاری وایش لای دەبرد لە پۆستەکەی,ئەگەر والیەکەیش خزمی بوایە.

لە کاتێکدا ابن عباس مامی پێغەمبەر(د.خ) لە بەصرە والی بوو لە خەزێنەی حکومەت بۆ خۆی سەرفی دەکرد, ئەمیری باوەرداران داوای لێ کرد پارەکە بگێڕێتەوە بۆ خەزێنە, هەروەها سزایشی دا بەوەی کە لە ماوەیەکی کەم دا پارەکە بداتەوە .بەڵام ابن عباس نەیتوانی لەو ماوەکەمەدا پارەکە بداتەوە, بۆیە ئەمیری باوەرداران بانگهێشتی کوفەی کرد. ابن عباس ئەیزانی کە علی(ع)

کەسێك نیە کە لە هەڵەکەی ببورێت بۆیە بەرەوە مەکە پۆیشت و لە ماڵەکەی خودادا دانیشت تا لە ئەماندا بێت.

بە قسەکانی بالۆل هارون دڵی نارەحەت بوو داوای لێ کردو وتی:باشە بەو هەموو گەورەییەی بۆ چی کوشتیان؟

بالۆل وتی: زۆربەی ئەوکەسانەی پاست بێژن و پاستی ناشارنەوە دەیان کۆژن,وەکو (عیسی بن مریم ع) وداودو یحیی و هەزاران پێغەمبەرو پیاو چاکانەی کە لە ڕێ ی خوا کوژران.

هارون وتی: ئێستا بۆم باس کە علی (ع) چۆن کوژرا؟

بالۆل وتی: لە حەزرەتی زین العابدین وە دەگێڕنەوە , کە ابن ملجم کە بە نیەتی ئەوە هاتبو علی (ع) بکوژێت کەسێکی لەگەڵ خۆی هێنابوو,ئەو کەسە لە خەوێکی قوڵدا بوو هەروەها ابن ملجمیش خەوتبوو.ئەمیری باوەرداران کە هات بۆ مزگەوت ئەوانەی خەوتبوون بە خەبری هێنانەوە بۆ ئەوەی نوێژەکەیان بکەن,کە دەستیان کرد بە نوێژی جەماعەت ئەو مەلعونە بە شمشێرەکەی یای لەو شوێنە کە پێشتر لە شەڕ(عمروبن عبدود)یابوی لە سەری موبارەکی .چونکە شمشێرەکەیشی بە ژەهرەو تێنالابوو, دوای سێ ڕۆژ گیانی موبارەکی تەسلیمی خوا کرد.لە کۆتا ساتەکانی ژیانیدا ڕوی کردە منالەکانی و فەرمووی ,قسەو فەرمایشتەکانی پێغەمبەران و صالحان وپیاو چاکان بۆ ئێوە باشترە,ئەگەر من بەم جۆرە مردم ئەوە بەقاتلەکەی من یەك جار زیاتر بە شمشێرەکە لێ ێنەدەن و جەستەیشی پارچە پارچە نەکەن, ئەمەی فەرموو بێ هۆش بوو,دوای چەند کاتژمێرێك کە بە هۆش هاتەوە,دوبارە فەرمووی لەم کاتەدا پەسولی خوام بینی کە فەرمووی بەیانی بیت بۆ لامان ئەمەی فەرموو و گیانی تەسلیمی خوا کرد.لەو کاتە ساتانەدا ئاسمان و زمین بە لەرزە کەوتن و دەنگی ملائیکەکەن دەبیسرا.

لەم بارەیەوە شاعیر چەن خۆشی وتوە.:

امشب لوای جورو جفا مشرکین زدند

از ان شکست لطمه به ارکان دین زدند
گفتی مگر که خانه ایمان خراب شد
زان صدمه‌ایکه بر بـدر مـومنین زدند
سکان اسمان همه در ماتم عـلـــی
تـاج کرامت از سر خود بر زمین زدند
اب روان بـکام جـهان تلخ شد مگر
زهــر جـفا بچشمه ماه معین زدند
اهل ستم ز کشتن داماد طـاوهـــا
تیر الم به جان ودل یا وسن زدند
از این مصیبت و غم و اندوه اتشی
بر ساکنان روضه خلد برین زدند
یا از برای خاطر قطامه مشرکین
شمشیر کین بفرق امام مبین زدند
تنها نه فرق حیدر صفدر شکافتند
کان تیغ را بدست جهان افرین زدند
زان دم که تیغ کین به حسین علی رسید
خورشید و ماه داغ الم بر جبین زدند
شق القمر دوباره بعالم شد اشکار
زان ضربتی که بر سر سلطان دید زدند
اه و فغان زینب ز کلثوم شد بلند
عمامه چون حسین و حسن بر زمین زدند

(بەسەرهاتی بیست و پێنجەم دادوەرە بالۆل)

(لە بەردەم حاکم دا)

دەگێرنەوە کە لە شاری بەغدا بازرگانێك هەبوو ناوبانگی دەرکردبوو لە ئەمانەت داری و بەویژدانی, زۆربەی کەل و پەلەکانی لە شارەکانی تر ئەهێناو سوودێکی کەمی ئەخستە سەری لەبەر ئەوەیش زۆربەی خەڵکی لای ئەو شتیان ئەکڕی و زۆریان خۆش ئەویست,لەگەڵ ئەوەیش بازرگانێکیتر هەبوو کە جولەکە بوو و زۆر بێ ڕەحم و بێ ویژدان بوو شتەکانی زۆر بەگران ئەفرۆشت,ئیشی پارەگۆرینەوەیش دەکرد, هەرکەسیش پارەی پێویست بوایە, وەکو قەرز بە خەڵکی دەداو سوودێکی زۆری دەخستە سەری ,تا ڕۆژێکیان بازرگانە بە ویژدانەکە پێویستی بە پارە بوو, چوو بۆ لای بازرگانە جولەکەکەو داوای پارەی لێ کرد.یەهودیەکەیش کە دۆژمنییەکی هەبوو, وتی من بە مەرجێك پارە بە تۆ ئەدەم ئەویش ئەوەیە کە بەڵگەیەکی باوەر پێکراو و تاپۆیەکی مەزبوتم بۆ بینی لەگەڵ ئەوەیش ئەگەر لەکاتی خۆیدا پارەکەم بۆ نەگێریتەوە دەبێ پارچەیەك گوشت لە هەر شوێنێکی جەستەت بمەوێ لێ ی بکەمەوە,بازرگانەکەیش چونکە ئابڕوی لە مەترسیدا بوو, مەرجەکەی قبوڵ کرد.

بازەرگانەکەییش مستەمسەکانی بۆ هێناو وتی لەکاتی خۆیدا پارەکەم نەگێڕاوە ئەوە ئەوکات تۆ مەرجەکەت جێ بە جێ بکە,(وە چونکە هەر ئیشەکانی خوا بێ حیکمەت نیە) بازرگانەکە نەیتوانی لە کاتی خۆیدا پارەکە بگێڕێتنەوە,یەهودیەکەیش ئەمەی دەویست , چوو بۆ لای حاکم و شکاتی لێ کردو ئەو شتەی کە لەسەری ڕێکەوتبوون بۆی باس کرد,حاکمیش کە بەسەرهاتەکەی بیستووتی: بازرگانەکە دەبێ حوکمەکەی بە سەردا بسەپێنێت,ئەو جولەکەیش چونکە دۆژمنی بوو, پارچە گۆشتێکی لە جەستەی وت کە ئەگەر پارچەگوشتەکەی لێ بکردایەتەوە بازرگانەکە دەمرد,لە بەر ئەوە

حاکم چەند رۆژێك حوکمەکەی دواخست بەڵکو جولەکەکە پەشیمان ببێتوە.بەڵام جولەکەکە کۆڵی نەئەداو لەسەر قسەکەی خۆی سووربوو,هەواڵەکە لە شاردا بڵاو بووبویەوە و خەڵکی دڵیان بۆ بازرگانەکە دەسوتاو هیچیشیان بۆ نەئەکرا,بالۆل هەواڵی بیست و هات بۆ لای حاکم و وتی: من دەتوانم ببم بە پارێزەری ئەم بازرگانە.حاکمیش وتی بەڵێ دەتوانی,کە باسەکەی بیست و حاکم بڕیاری ئەوەی دا کە حوکمەکە جێ بە جێ بکرێت وچونکە بەڵگەکان ئەوەها بوو کە جولەکەکە دەیوت, لەو کاتەدا بالۆل وتی جەنابی حاکم دەتوانم دیفاعی لێ بکەم.حاکم وتی: بەڵێ دەتوانی,بالۆل چوو لە نێوان هەردووکیان دانیشت و وتی لە سەر قسەی جولەکەکە ئەبێ یەك پارچە گۆشتی لێ بکەیتەوە ,دەی پارچەیەکی لێ بکەرەوە کە خوێنی لێ نەیت دەبێت یەك پارچە نە زیاتر نە کەمتر بێت چونکە ئەو کات خۆت دەبیتە پیاو کۆژو هەرچیت هەیە ئەبێ بە هی حکومەت ,حاکم کە ئەم قسانەی بالۆل بیست وتی ئافرین (احسنت) بەراستی دیفاعێکی تەواوە,جولەکەکەیش ناچاربوو کۆڵ بدات چونکە نەیئتوانی وابکات.حاکمیش بڕیاری دا بەس پارەکەی بۆ بگێرێتەوە.

(بەهەشت فرۆشتنی بالۆل)

رۆژێك بالۆل لە نزیك پڕبارێك دانیشتبوو چونکە بێ ئیش بوو وەکو مناڵ بە قوڕ خەریکی دروست کردنی باغچەیەکی بچوك بوو ,لەم کاتەدا زوبیدە هاوسەری هارون لەوێدا تێئەپەڕی کە نزیکی بالۆل بویەوە وتی:ئەوە چییەکەی ؟بالۆلیش وتی: بەهەشت دروست دەکەم .زوبەیدەیش وتی لەو بەهەشتەئەفرۆشی بەمن؟بالۆلیش وتی بەڵێ ئەیفروشم؟زوبەیدە وتی بەچەن؟ بالۆل وتی بە (١٠٠)دینار.

چونکه هاوسەری هارون دەیویست بەم جۆرە یارمەتیەکی بالۆل بدات,بۆیە یەکسەر بە خزمەتکارەکەی ووت (١٠٠)دیناری بدەرێ بالۆل وتی: با عەقدەکەیشت بۆ بنوسم,زوبەیدە وتی باشە بینوسەو بۆم بێنە,بالۆلیش پارەکەی لە نێوان فەقیرو هەژارەکاندا دابەش کرد.هەر ئەو شەوە زوبەیدە لە خەویدا بینی کە باغێکی زۆر جوان کە لە بەخەربونویشیا نەیبینیبوو هەمووی کۆشکەکە بە ئالتون و شتی بریسکەداری جوان پازابوویەوە,هەروەها جۆگەیەکی ئاو کە دەورو بەری بە گوڵ و رەیحانەو درەختی جوان و کەنیزەیەکی زۆر دانرابوو, گرێبەستەکەیشیان بە ئاوی ئالتون نوسرابوو و پێان دا, ئەمە هەر ئەو بەهەشتە بوو کە بالۆل باسی دەکرد ,هەر کە لە خەو هەڵسا زۆر خۆشحاڵ بوو خەوەکەی بۆ هارون گێڕایەوە. کە پڕۆژ بوویەوە هارون ناردی بە دوای بالۆل دا,هەر کە بالۆل هات وتی ئەوە (١٠٠)دینارو یەکێك لەو بەهشتانەی کە بە زوبەیدەت فرۆشتووە بەمنیشی بفرۆشە, بالۆلیش قاقا پێکەنیو وتی:زوبەیدە ی هاوسەرت نەیبنی و کڕی بەڵام تۆ کەبیستت جا ئەڵێت ئەیکڕم,بەڵام بە داخەوە بە تۆی نافرۆشم.

(حوکمی قورسی هارون بۆ بالۆل و لێ خوشبوونیشی)

باس دەکەن کە هارون جاسوسێکی دانابو کە ئاگای لە بالۆل بێت کە بزانێت چی دەکات و لەگەڵ کێ هەڵسوکەوت دەکات و لەسەر چ مەزهەبێکە,

دوای ماوەیەك جاسوسەکە هاتەوەو بە هارونی وت ئەوەی بۆم دەرکەوت بالۆل زۆر (امام موسی بن جعفر)ی خۆش دەوێت و لەسەر مەزهەبی ئەوە. هارون ئەمەی کەبیست ناردی بەدوای بالۆلداو پێ ی وت بیستومە تۆ یەکێکی لە موریدو مەنسوبەکانی (امام موسی) ن بۆ ئەویش بانگەشەدەکەیت,لەبەر ئەوەیش کەمن ئازارت نەدەم خۆت داوە لە شێتی؟

بالۆل وتی: ئەگەر وابێت چیم لێ دەکەیت؟هارون بەم قسەیە زۆر توڕەبوو بە مەسروورى وت: جلەکانی لەبەر دابکەنن و لەغاو و زینی کەری بکەنە بەرو لە ناو کۆشك و حەمامی مالّەوەدا بیسوڕێنەوە و دواییش بیهێنن و لە بەردەم خۆمدا سەری بپەڕێنن.

مەسروریش جلەکانی لەبەر داکەندو زین و لەغاوەکەی کردەبەری و لە ناو کۆشکەکەو حەمامەکەیش گێڕای و هێنایەوە بۆ لای هارون تا سەری جیا بکاتەوە,لەو کاتەدا (جەعفەر بەرمەکی) مابوو کە بالۆل ئاوا بینی وتی بالۆل چی کردوە؟

بالۆل وەلامی یاوەو وتی چونکە قسەی حەقم وتوە, خەلیفە جلەکانی خۆی کردوەتە بەری من و خەلاتی کردوم.

هارون و جەعفەرو ئەوانەی لەوێ بوون دەستیان کرد بە پێکەنین , هارون بڕیاری دا لێ ی خۆش بێت و ئەمری کرد کە جلەکانی لە بەر دابکەنن و دەسێك لە جلەکانی خۆی بدەنێ ,بەلام بالۆل قبوڵی نەکردو جلەکانی خۆی لە بەر کردو کۆشکەکەی بە جێ هێشت.

(بالۆل و جل و بەرگ و نان و جۆو سرکە)

دەگێڕنەوە کە بالۆل زۆربەی کاتەکان لە گۆڕستاندا دادەنیشت, رۆژێك وەکو رۆژەکانی تر لە گۆڕستاندا دانیشتبوو,هارونیش بە مەبەستی ڕاو لەو شوێنەدا تێپەڕی بالۆلی بینی و وتی ئەوە چییەکەی , بالۆلیش وتی: هاتومەتە شوێنێك کە کەسەکان غەیبەتی کەس ناکەن و لە منیش هیچ چاوەڕێ ناکەن و ئازاریشم نادەن.هارون وتی: ئایا دەتوانی پێم بڵێت کە لەو دنیا پرسیارو وەلام چۆن دەکرێت و من ئاگادار بکەی؟

بالۆل وتی: به خزمەتکارەکانت بڵێ لەم شوێنەدا ئاگرێکی بەقوەت بکەنەوەو تاوەیەکی گەورە بخەنە سەری تا جوان سوور بێتەوە ,هارون ئەمری کرد کەوابکەن کە بالۆل وتویەتی.کەجوان تاوەکە سوور بوویەوە بالۆل وتی: ئەی هارون من بە پێ خاوەس دەڕۆمە سەر ئەم تاوەیەو خۆمی پێ ئەناسێنم و ئەوەی خواردومەو لەبەرم کردوە دەیڵێم, دوای من تۆیش بڕوەسەری و خۆتی پێ بناسێنەو چیت خواردوە و چیت لەبەر کردوە پێ ی بڵێ.هارون وتی باشە:

بالۆل ڕۆیشتە سەری و بەخێرایی وتی بالۆل ئەم جلانە و نان و جۆو سرکە,دابەزی قاچی نەسوتا.هارون هەر کەڕۆیشتە سەری تا ویستی خۆی بناسێنێت قاچی سوتاو خێرا دابەزی, بالۆل وتی : ئەی هارون ئەوەیە وەڵام دانەوەی ئەو دنیا, ئەوانی وەک من ژیاون لە خۆشیەکانی دنیا چێژیان وەرنەگرتوە ئاسودەن و ئەوانەیشی کە وەک تۆن لەم دنیایەدا هەر خەریکی ڕابواردنن ئەوە ئاسودە نین و تۆشی گرفت دەبن.

(بیرۆکەیەکی بالۆل)

دەگێڕنەوە ڕۆژێك بالۆل لە ڕێگەیەکدا تێنەپەری پیاوێکی غەریبی بینی کە سەری داخستوەو هەردوو دەستی لەگیرفانیایەتی و زۆر بێتاقەتە,بالۆل چووە پێشەوەو سەلامی لێ کرد. وتی: ئایا بە تۆ ستەمێك کراوە وا بێتاقەتی ؟ .

پیاوەکە جوابی داویەوەو وتی: من پیاوێکی غەریبم و بۆگەڕان هاتومەتە ئەم شارە چەند ڕۆژێکە لێرەم و بەمەبەستی حەمام کردن چووم بۆ حەمام ,چونکە ئەترسام لە دزو جەردە تۆزیك پارەو ئالتونم هەبوو دام بە دوکاندارێك وەك ئەمانەتێك بیپارێزێت,دوای چەند ڕۆژێك هاتمەوە بۆ لای دوکاندارەکەو وتم

ئەمانەتەکەم بدەرەوە, بەڵام دوکاندارەکە قسەی ناشرینی بەمن وت و هەروەها وتیشی تۆ شێتی ,ئەمانەتی چی؟

بالۆل وتی. خەفەت مەخۆ من ئەمانەتەکەت بۆ دەگێڕمەوە.بالۆل وتی ناوونیشانی دوکانەکەم بدەرێ .بالۆل دوکاندارەکەی ناسی و وتی بە پیاوەکە بەیانی فلانە ساعەت وەرە بۆ دوکانەکەو لەگەڵ منیش قسە مەکە با نەزانێت یەکتر ئەناسین و داوای ئەمانەتەکەی لێ بکە:پیاوەکە قبوڵی کرد.بالۆل یەکسەر چوو بۆ لای دوکاندارەکەو وتی من بەتەمام بڕۆم بۆ شاری خوراسان و هەندێك ئالتونم زیوم هەیە کە بەرامبەریە (٣٠)هەزار دینارە, ئەگەر بە سەلامەت هاتمەوە ئەوە ئەمانەتەکەم بدەرەوەو ئەگەریش تا ئەو کاتە نەهاتمەوە ئەوە لە لایەن منەوە وەکیل بەو بیفرۆشەو مزگەوتێکی لێ دروست بکە:

دوکاندارەکە زۆری پێ خۆشبوو, وتی کورە بەسەرچاو کەی ئەمانەتەکە ئەهێنی؟ بالۆل وتی بەیانی فلانە ساعت.بالۆل هاتەوە بۆ ماڵە فەقیرانەکەی تورەکەیەکی لە چەرم دروست کردو پڕی کرد لە ئاسن و وردە شوشە جوان تورەکەکەی بەست بەیانیەکەی لە فلانە ساعەتدا ڕۆیشت بۆ دوکانەکەو دوکاندارەکە کە تورەکەکەی بینی زۆر خۆشحاڵ بوو وایزانی ئەوە هەمووی ئالتونە, لەو کاتەدا پیاوە غەریبەکە هات و داوای ئەمانەتەکەی کرد دوکاندارەکە لەبەر ڕێزی خۆی و بۆ ئەوەی بالۆل شکی بۆ نەبات وتی بە شاگردەکەی بڕۆ ئەمانەتەکەی ئەم پیاوە بێنە لە مەخزەنە. شاگردەکە زوو ئەمانەتەکەی هێنا, پیاوەکەیش لێدا ڕۆیشت و دوعای خێری بۆ بالۆل کرد.

(هارون و پیاوێکی فێڵ باز)

دەگێرنەوە کە پیاوێکی فێڵ باز هات بۆ لای هارون (خەلیفەی عباسی) خۆی بە بازرگان ناساند.

هارون الرشید لەو شت و مەکانەی وەك ئاڵتون و شتی دەس کە بازرگانەکە لە ولاتەکان هێنابووی پرسیاری دەکرد ؟ئەو پیاوە واباسی شتەکانی دەکرد,بەتایبەتی ئاڵتون و زیوەکانی ولاتی(هیند) هارون بێ ئەوەی ببینێ حەزی لێ دەکرد.هەروەها وتی بە خەلیفە, لە هیند مەڵهەمێکی بەهێز دروست دەکەن کە ئەگەر کەسێکی تەمەن (٦٠) سالان لێ ی بخوات وەکو کەسێکی تەمەن (٢٠)سالان گەنج و جوان دەبێتەوە.

خەلیفە بە بێ قەراری تامەزرۆی ئەو مەڵهەمەو هەندێك لە ئاڵتون و زیوەکان بوو کە پیاوە فێڵ بازەکە باسی کرد.

بۆیە هارون وتی: بۆ ئەو شتانە چەنت پێویستە تا بۆم بێنی, پیاوەکە وتی: بۆ هەمووی (٥٠٠٠٠) هەزار دینار.

هارون پارەکەی حەوالەی گەنجینەی حکومەت کرد تا بیداتێ ,پیاوەکە پارەکەی وەرگرت و چووەوە بۆ ولاتی خۆی,

خەلیفە تا ماوەیەك چاوەڕێی ئەو پیاوەی کرد بەڵام هیچ خەبەرێك نەبوو, هەرکات بیری ئەکەوتەوە زۆر بێتاقەت ئەبوو,

پۆژێك کە (جەعفەر بەر مەکی) و بالۆل وچەند کەسێکی تریش لەوێ بوون باسی ئەو پیاوە فێڵ بازە هاتە پێش,خەلیفە وتی: ئەگەر ئەو پیاوەم دەس کەوێت چەند ئەوەندەی پارەکەی لێ ئەستێنمەوە کە لە منی وەرگرت,ئەمریش ئەکەم سەری جیابکەنەوەو بیکەن بە دەروازەی شاردا با ببێت بە پەند بۆ خەڵکان. بالۆل قا قا پێکەنی و وتی: ئەی هارون حکایەتی تۆ وەکوحکایەتەکەی کەڵەشێروپیرەژن و ڕێویەکەیە.

هارون وتی: ئەم باسەی کەڵەشێرو و ڕێوی و پیرەژنە چۆنە بۆمان باس بکە.

بالۆل وتی: باس دەکەن کە تولە سەگێك کەڵەشێرێکی پیرەژنێکی بە دەمەوە بوو و ڕای ئەکرد , پیرەژنەکەیش بە دوایدا ڕای ئەکردو هاواری ئەکرد فریام کەون تولەکە کەڵەشێرە ٢کیلۆیەکەی منی ڕفاند.تولەکە بەدەم ڕاکردنەکەوە بیری ئەکردەوە بۆ ئەم پیرژنە درۆ ئەکا کوا کەڵەشێرەکە ٢کیلۆیە,لەو کاتەدا ڕێویەك گەیشتە تولەکەو وتی بیر لە چی ئەکەیتەوە؟ تولەکە ڕوداوەکەی بۆ باس کرد.

ڕێویەکە وتی تۆ کەڵەشێرەکە دابنێ با من بیکێشم بزانم چەند کیلۆیە؟ هەر کە تولە سەگەکە کەڵەشێرەکەی دانا ڕێویەکە کەڵەشێرەکەی ڕفاندو بەدەم ڕێگەوە دەیوت بە پیرەژنەکە بڵێ بیخاتە سەر حیسابی من ئەم کەڵەشێرە. هارون کە ئەم چیرۆکەی بیست پێکەنی و ئافەرینی بالۆلی کرد.

(هارون و ماسی گیر)

دەگێڕنەوە کە خەلیفە هارون الرشید یەکێك لە بۆنە ڕەسمیەکان لەگەڵ زوبەیدەی هاوسەری دانیشتبوون خەریکی یاری شەترەنج بوون, بالۆل هات و ئەویش دانیشت و سەیری ئەوانی کرد,لەو کاتەدا ماسی گیرێك هات و زەوییەکەی بە مەبەستی ڕێزگرتن ماچ کرد. ماسیەکەی زۆر گەورەو جوانی بۆ خەلیفە هێنا,هارون ئەو ڕۆژە زۆر دڵی خۆش بوو ئەمری کرد (٤٠٠٠)هەزار دیناری بۆ بێنن, زوبەیدە بەم ئیشەی هارون ناڕەزایی دەربڕی و وتی: ئەم پارەیە زۆرە بۆ ئەو ماسی گیرە , چونکە تۆ هەموو ڕۆژێك پارە دەدەی بەو کەسانەی کە خزمەتی ولات ئەکەن,ئەگەر کەمتر لەو پارەیە بدەی بەوان ئەوە دەڵێن ئێمە لەو ماسی گیرە کەمترین, ئەگەریش زۆرتریان بدەیتێ ئەوە خەزێنەکە لە ماوەیەکی کەم دا پارەی تیا نامێنێ,.

هارون قسەکەی زوبەیدەی بە دڵ بوو وتی ئێستا ئەڵێیت چیبکەم؟ زوبەیدە وتی ماسی گیرەکە بانگ بکەو بڵێ ماسیەکە نێرە یان مێ ئەگەر وتی مێ بڵێ نامانەوەێ و ئەگەریش وتی نێرە هەر بڵێ نامانەوێ ئەوکاتە مەجبور ئەبێت پارەکە بێنێتەوە ماسیەکە بەرێتەوە.

بالۆل وتی: واز لەو ماسیگیرە بهێنە بە قسەی ژن مەخەڵەتێ؟

هارون وتی قەیناکاو ماسی گیرەکەی بانگ کردو وتی ماسیەکە نێرە یان مێ؟

ماسی گیرەکە دوبارە زەویەکەی ماچ کردو وتی ئەم ماسیە نە نێرە نە مێ , نێرەمووکە.

هارون ئەم قسەیەی ماسی گیرەی بە دڵ بوو ئەمری کرد (٤٠٠٠) هەزاری تری بدەنێ.ماسی گیرەکە پارەکەی وەرگرت و خستیە ناو تورەکەیەك لە قادرمەکان کە وێستی دابەزێ یەك دیناری لێ کەوتە خوارەوە , ماسی گیرەکە خۆی دانەواندو پارەکەی وەرگرتەوە,زوبەیدە بە هارونی وت ئەم پیاوە زۆر بێ وەفایە ئەو هەموو پارەیەشی وەرگرتوە کەچی لە یەك دیناری خۆش نابێت,هارونیش بێتاقەت بوو دووبارە ماسی گیرەکەی بانگ کردەوە, بالۆلیش دیسان وتی وازی لێ بێنە بە گوێ ی ژن مەکە؟هارون وتی نا ئەم پیاوە زۆر بێ وەفایە, بۆ حازر نیت یەك دیناریش ببێتە نەسیبی غوڵامەکانم و وەرت گرتەوە؟ ماسی گیرەکە دیسان زەویەکەی ماچ کردو وتی من بێ وەفا نیم بەڵکو (خۆێ ی مانێك ناکەم و خوێدان بشکێنم),کە دینارەکەم لێ کەوتە خوارەوە بینیم دیوێکی پارەکە ئایەتی قورئانەو دیوەکەی تریش ناوی خەلیفەیە بۆیە بە جوانم نەئەزانی کە پارەکە بکەوێتە ژێر قاچ دووریشە لە ئەدەب.هارون دیسان قسەکەی ماسی گیرەکەی بە دڵ بوو ئەمری کرد (٤٠٠٠) هەزاری تری بدەنێ,دوایی هارون بە بالۆی وت من لە تۆ شێت ترم چونکە تۆ سێ جار بەربەستی منت داوە بەڵام بە گوێم نەکردیو بە گوێ ی ژنەکەم کرد ئاوا زەرەرم کرد.

(پرسیارکردنی هارون له بارەی امین و مامون)

دەگێرنەوە کە ڕۆژێک بالۆل چوو بۆ کۆشکەکەی هارون لەنیوەی ڕێگەدا گەیشت بە هارون، هارون پرسی بالۆل بۆ کوێ ئەچی؟

بالۆل وتی بۆ لای تۆ ئەهاتم. هارون وتی منیش ئەڕۆم بۆ مەکتەب خانە تا لە نزیکەوە وەزعی منالەکانم امین و مامون بزانم چۆنن؟ ئەگەر تۆ حەزەکەی وەرە لەگەڵم.

بالۆلیش وتی باشە بەیەکەوە ڕۆیشتن و گەیشتنە مەکتەب لەو کاتەدا امین و مامون بۆ چەند دەقیقەیەک مۆڵەتیان لە مامۆستاکەیان وەرگرتبوو.چووبوونە دەرەوە.

هارون وتی : مامۆستا وەزعی منالەکانم چۆنە ؟مامۆستایش وتی امین کە کۆری زوبەیدەیەکە کە سەروەری هەموو ژنە عەرەبەکانە بەڵام زۆر بێ عەقڵ و تەمەڵە، بەڵام بە عەکسەوە مامون زۆر زیرەک و عاقڵە.هارون وتی وانیەو قبوڵی نەکرد.

مامۆستایش پارچە کاغەزێکی خستە ژێر ئەو فەرشەی کە مامون دانەنیشێت. خشتێکیشی خستە ژێر ئەو فەرشەی کە امین دانەنیشێت. دوای چەند دەقیقەیەک هەردووکیان هاتنەوەو باوکیان بینی زەوییەکەیان ماچ کردوو چون دانیشتن،مامون هەر کەدانیشت سەیری سقفەکەو ئەم لاو ئەولای ئەکرد.مامۆستا وتی ئەوە چییە بۆ لە دالانەیای ؟ مامون وتی: لەو کاتەوە هاتومەتەوە و دانیشتوم واهەست ئەکەم زەوی بە قەد پارچە کاغەزێک نزم بووەتەو یان سەقفەکە بەرز بووتەوە، دڵنیام کە شوێنی دانیشتنەکەم بە قەد پارچە کاغەزێک بەرزبووەتەوە.

مامۆستا ڕۆی کردە امین و وتی: تۆیش هەستێکی وات هەیە؟ امین وتی ناوەڵا هیچ هەست ناکەم،مامۆستایش زەردەخەنەیەکی کردو ڕووی کردە هەردووکیان و

وتی بۆچەند کاتێك بڕۆنە دەرەوە,مامۆستا ڕووی کردە هارون و وتی سپاس بۆ خوا بۆت سەلمێنرا,خەلیفە وتی باشە هۆکەی چییە؟

بالۆل وتی ئەگەر مامۆستا ئیزنم بدات وەلامت دەدەمەوە؟ هارون وتی چی ئەزانی ببڵێ,

بالۆل وتی:زیرەکی و وریایی منالێ دەگەڕێتەوە بۆ دوو شت,یەکەم : ئەگەر پیاو و ژن بە دڵ وخۆشەویستی بە یەکەوە جووتبن , منالەکانیان زیرەك و وریا ئەبن ,دووەمیش ئەوەیە ئەگەر ژن و پیاو جۆری خوێنیان یەك بێت و خزمیش بن ,ئەوە زۆر زیرەك نابن, بەڵام ئەگەر هەردووکیان جۆری خوێنەکەیان جیاواز بێت و خزم نەبن ئەوە منالێکی زیرەك و وریاو بە هێز دەرئەچن,نمونەیشی لە دارو درەخت و ئاژەڵەکاندا دیارە,ئەگەر دارێکی میوە لەگەڵ دارێکی میوەی تردا پەیوەنی بکەین میوەی ئەو زۆر خۆشو بەناوبانگ دەر ئەچێت, ئەگەریش کەرو ئەسپ بەیەکەوە جووتبن ئەوە هێسترێکی زیرەك و جوان و بەهێزی لێ دەرئەچێت.

بۆیە امین تۆزێك گێژە,لەبەرئەوەیە کە تۆ و خاتو زوبەیدەی هاوسەرت جۆری خوێنەکەتان وەك یەکەو هەروەها خزمیشن,مامونیش بۆیە زیرەکە چونکە دایکی خزمی تۆ نیەو جۆری خوێنەکانتان یەك نیە,

هارون جوابەکەی بالۆلی بە دڵ بوو وتی لە شێتێك لەوە زیاتر چاوەڕێی چیبکەم,بەڵام مامۆستا لە دڵی خۆیدا قسەکانی بالۆلی بە تەواو دەزانی.

(گفتوگۆی بالۆل و ئەبو حنیفە)

ڕۆژێك ئەبو حەنیفە لە مەکتەبەکەیدا خەریکی دەرس وتنەوە بوو, بالۆلیش لە سوچێکدا دانیشتبوو گوێ گرتبوو بۆ دەرسەکە,ئەبو حنیفە لە بەینی دەرسەکەدا وتی : امام جعفر صادق سێ شت ئەڵێت کە بۆ من قورسە تێگەیشتنی.

یەکەم :ئەوەیە کە ئەڵێت شەیتان لە ناو ئاگری جەهنەمدا عەزاب دەڕێت, لەکاتێکدا شەیتان خۆی لە ئاگرە' چۆن ئەبێت دوو شتی وەك یەك ئازاری یەك بدەن. دووەم: ئەوەیە کە ئەڵێت ناتوانی خوا ببینی ,لەکاتێکدا کەسێك کە هەست بە بوونی ئەکەیت چۆن ناتوانی بەچاو ببینی؟

سێ یەم: دەڵێت سەبەبی فاعیل هەر فیعلەکەی خۆیەتی,لە کاتێکدا ئەو شتانەی کە بینیومانە شتێکی تر دەڵێت و ئەویش ئەوەیە کە ئەو شتەی بەندەی خوا دەیکات لە لایەن خواوەیەو هیچ پەیوەندی بەکەسەوە نیە.

کە ئەبوحنیفە قسەکانی تەواو کرد بالۆل کڵۆخاکێکی بۆ ئەبوحنیفە وەشاند.بەئیرادەی خوا پارچە کڵۆکە دای بە ناوچاوی ئەبوحنیفەداو ئازاری پێ گەیشت,بالۆل یەکسەرە ڕای کرد,قوتابیەکانی ئەبوحنیفە ڕایان کرد بە شوێن بالۆلدا و گرتیان,بردیان بۆ لای خەلیفە هارون بە مەبەستی شکات کردن,ڕووداوەکەیان بۆ باس کرد,

بالۆل وتی: با ئەبوحنیفە بێت ئەوکاتە بۆتان باس ئەکەم بۆ وام کردوە, کاتێ ئەبو حنیفە هات, بالۆل وتی: لە منەوە چ ستەمێك بە تۆ گەیشتوە؟ ئەبوحنیفە وتی: پارچەکڵۆیەکت دا بە ناوچاوماو ئازارم پێ گەیشت,بالۆل وتی ئازارم پێ پیشان بدە,ئەبوحنیفە وتی ئازار کوا پیشان دەدرێت؟ بالۆل وەڵامی دایەوەو وتی : تۆخۆت نەتوت شتێك ئەگەر هەبێت دەبێ ببینرێت هەروەها ڕەخنەت لە ئیمام جعفری صادق دەگرت و دەدوت کە چۆن ئەبێت خوای گەورە هەبێت و نەتوانی ببینی,کەواتە ڕاستت نەکرد,

دووەم من تۆم بە پارچە کڵۆیەك بریندار کرد کە لە خاکە,کەواتە ئەو ووتەیەیشت کە ئەتوت چۆن دوو شتی وەك یەك یەکتر ئازار ئەدەن.

سێ یەمیشیان ئەوەیە کە ئەوشتانەی کە خەڵکی ئەیکەن لە لایەن خواوەیە, کەواتە ناتوانی تاوانبارم بکەی ؟ ئەبوحنیفە کاتێ ئەمەی بیست سەری داخست و کۆرەکەی بە جێ هێشت.

(پرسیار و وەڵامی هارون و بالۆل)

دەگێڕنەوە کە هارون الرشید بۆ سەفەری حەج بەڕێ کەوت , بالۆل چووە بەردەم ڕێگەکەی ڕاوەستاو بە دەنگێکی بەرز هاواری کرد , هارون هارون, خەلیفە پرسیاری کرد ئەو دەنگە کێیە؟ وتیان بالۆلە شێتە, هارون بالۆلی بانگ کردو پرسیاری لێ کرد وتی من کێم؟ بالۆل وتی: تۆ ئەو کەسەیت کە ئەگەر کەسێك لە ڕۆژئاوادا ستەمێکی لێ بکرێت تۆ تاوانباری, هارون زۆر بێتاقەت بوو و دەستی کرد بە گریان.وتی ئێستا داوای چی ئەکەی با بۆت جێ بی جێ بکەم؟ بالۆل وتی ئەگەر ئەتوانی ئەو گوناهانەی کە کردوومە لێم خۆش بیت و بم خەیتە بەهەشت,هارون وتی کوا من ئەتوانم ئەو شتە بکەم؟ بەڵام ئەتوانم قەرزەکانت بۆ بدەمەوە, بالۆل وتی قەرز بە قەرز نادرێتەوە, تۆ خۆت قەرزاری خەڵکی ئەو شتانەی کە لە خەڵکت وەر گرتوە بیان دەرۆ , مالی خەڵك مەدە بە من, هارون وتی بڕیار ئەدەم موچەیەکت بۆ ببڕنەوە تا ماوی پێویستت بە هیچ نەبێت.بالۆل وتی ئێمە هەموومان بەندەی خواین , چۆن دەبێت خوا رزقی تۆ بدات و رزقی من نەدات؟

(خەڵاتی هارون بە باڵۆل)

ڕۆژێکیان هارون فەرمانی کرد تا خەڵاتێك بدەن بە باڵۆل , کاتێك کە خەڵاتەکەیان دا بە باڵۆل, وەری نەگرت و وتی ئەم ماڵە بدەن بەو کەسەی کە لێتان وەرگرتووە , ڕۆژێك ئەبێت کە ئاوێنەیەك بێت و داوا لە خەلیفە بکات , خەلیفەیش لەو ڕۆژەدا دەستی بەتاڵ بێت و داوای پەشیمان بوونەوە بکات . بەم قسانە هارون هەموو گیانی ترسێکی لێ نیشت و دەستی کرد بە گریان و وتی باڵۆل ڕاستەکەی.

(سوودی دوعای باڵۆل)

دەگێرنەوە کە عەرەبێك وشترەکەی تۆشی نەخۆشیك بووبوو بەناوی (جرب) . خەڵکی پێان وتبوو بڕوات (ڕۆن گەرچك) ی بۆ بێنێت و لێ ی بدات.عەرەبەکە سواری وشترەکەی بوو بڕوات بۆ شارو ڕۆنەکە بکڕێت,نزیکی شارە کە بوویەوە باڵۆلی بینی , لە گەڵ باڵۆلدا کۆنە هاوڕێیەتێکی هەبوو پێ ی وت باڵۆل وشترەکەم توشی نەخۆشی (جرب) بووە ووتویانە کە ڕۆن گەرچکی لێ بدەم چاك ئەبێتەوە. بەڵام من باوەرم هەیە ئەگەر تۆ دوعای خێری بۆ بکەی چاك ئەبێتەوە . باڵۆل وتی ئەگەر ڕۆن گەرچکە بکڕیت و تێکەڵی دوعا خێرەکەی منی بکەی لەوانەیە وشترەکەت باش بێتەوە, ئەگینا دوعاکەی من بەتەنیا سوودی نیە.

(ئامۆژگاری کردنی بالۆل بۆ عبدالله مبارك)

دەگێڕنەوە کە ڕۆژێك عبدالله کوڕی مبارك بە مەبەستی بینینی بالۆلی دانا چوو بۆ بیابان, بالۆل جل و بەرگێکی وای لەبەر نەبووو الله الله ی دەوت, عبدالله چووە پێشەوە سەلامی لێ کرد. بالۆل جوابی یاوە , عبدالله وتی ئەی شێخ تکات لێ دەکەم ئامۆژگاریەکم بکەی کە چۆن لەم دنیایە بڕیم و گوناە نەکەم, من کەسێکی گوناهکارم و ناتوانم پێش نەفسی خۆم بگرم ,ڕێگەیەکم پیشان بدە تا مبارك رزگاری بێت.

بالۆل فەرمووی: ئەی عبدالله من خۆم گێرۆدەم چاوەڕێ ی چی لەمن ئەکەیت؟ من ئەگەر عەقڵم هەبوایە پێیان نەئەوتم شێت؟قسەی شێت چ سوودێکی هەیە, برۆ بۆ لای کەسێکی ژیرو عاقڵ,عبدالله وتی: یا شێخ شێت بە ئیشی خۆی ورایە کەواتە قسەی راست لە شێتەوە ببیستی تەواوە. بالۆل بێدەنگ بوو, عبدالله دووبارەی کردووەو وتی: یا شێخ نا ئۆمێدم مەکە بە هیوای تۆ هاتووم.

اگر بینی که نابینا و چاهست

اگر خاموش بنشینی گنا هست

بەو نیەتەوە کە بڕوام بە تۆبووە ڕێگەیەکی دوورم بڕیوەو تا تۆ ڕێگەیەکم پیشان بدەیت بۆ بێدەنگ بوویت؟

بالۆل سەری بەرز کردەوەو وتی: ئەی عبدالله پێش هەموو شتێك من چوار مەرجم هەیەو ئەبێت بەڵێنم بدەیتێ لەم مەرجە بێتانەی من پاشگەز نەبیتەوە, ئەو کاتە ئامۆژگاریەکت دەکەم تا رزگار بیت و باست نەکەن,عبدالله وتی ئەو چوار مەرجە چیین فەرموو پازیم .

بالۆل وتی مەرجی یەکەم ئەوەیە کاتێك گوناهێك دەکەیت و بێ ئەمری خوا ئەکەیت دوای ئەوە ڕزقی خوا مەخۆ, عبدالله وتی ئەی ڕزقی کێ بخۆم ؟ بالۆل

وتی: تۆ کەسێکی ژیری و بەندەی خوایشی کەواتە چۆن بێ ئەمری خوا ئەکەیت و رزقی ئەویش ئەخۆیت.

عبدالله وتی قسەکەت تەواوە,مەرجی دووەم چییە؟ بالۆل فەرمووی هەرکات ویستت گوناه وتاوان بکەی دوای ئەوە بەسەر خاك و زەوی خوادا دامەنیشە, عبدالله وتی : ئەم مەرجە لە یەکەم قورسترە,چۆن ئەبێت هەموی مولکی خوایە.بالۆل وتی: دەی عەیب نیە رزقی بخۆیت و لە مولکی ئەودا بژیت و بێ ئەمری خوا بکەیت؟ هەروا کە خوا خۆی فەرموویەتی (ان الینا ایابهم **ثم ان** علینا حسابهم).

عبدالله وتی:مەرجی سێ یەم چییە؟ بالۆل فەرمووی : ئەگەر ویستت گوناه وبێ ئەمری خوا بکەیت , برۆ لە شوێنێك بیکە کە خوا نەت بینێت ئاگای لە تۆ نەبێت ,عبدالله وتی ئەم مەرجە لە هەردووکیان قورسترە چۆن ئەبێت ؟ خوا لە هەموو شتێك ئاگادارەو لە هەموو شوێنێکیش هەیە,بالۆل وتی ئەوەندە عاقڵی و دەزانی خوا لە هەموو شوێنێك هەیە,کەواتە چۆن رزقی خوا ئەخۆیت و لە مولکی ئەو ئەژیت و لە حزوری خوایشا بێ ئەمری خوا بکەیت.کە خۆت بە بەندەی ئەویش ئەزانی, هەروەها خوای گەورە لە قورئاندا دەفەرمێت, (ولا تحسبن الله غافلا عما یعمل **الظالمون**) **یانی** گومانت نەبێ کە خوای گەورە ئاگای لە هەموو ستەمێکە کە ستەمکارەکان دەیکەن.

عبدالله وتی راستەکەی مەرجی چوارەم چییە؟ بالۆل فەرمووی : مەرجی چوارەم ئەوەیە کە لەو کاتەدا کە ئیزرائیل هات و فەرمانی خوا جێ بە جێ بکات ,تۆ بڵێ جارێ پەلەمەکە تا لەگەڵ خزم و کەسم دا مالێ ئاوایی بکەم و داوای گەردن ئازاییان لێ بکەم و ئەوکاتە گیانم بکێشێت. عبدالله وتی : ئەم مەرجە لە هەموی قورسترە, چۆن **قافض** مەجالم دەداتێ هەناسە هەڵکێشم و ئەو شتانە بکەم,بالۆل فەرمووی :ئەی پیاوی عاقڵ تۆ ئەزانی کە لە مرگدا هیچ مەجالێك نییە, **قافض** هیچ دەرفەتێکت ناداتێ هەر گوناهێکت هەبێ ئەجل کە هات

گەڕانەوەی نییە, هـەروەها خـوا فەرموویـەتی (فـاذا **جـاء اجلهم لا يستاخرون ساعة ولا يستقدمون**) ئەی عبدالله هەستەوەو بەخەبەر بەرەوە قسەی راست لـە شـێتەوە ببیـستە, واز لـە لـوت بـەرزی بێنـەو هوشـیاربەرەوە بـۆ دواڕۆژت شـت کۆکەرەوە چـونکە ڕێگەیـەکی دوور درێـژت لـە بەردەمدایـە, لـەم تەمەنـە کورتـە سوود وەرگرە, ئیشی ئەمرۆ مەخەرە سبەینێ چونکە لەوانەیە نەگەیتـە سـبەینێ ,تاکاتت هەیە کردەوەی چاك کۆ بکەرەو بۆ دوا ڕۆژت, عبدالله ئەمانەی کە بیست سەری داخست و کەوتە بیرکردنەوە, بالۆل فەرمووی : عبدالله تۆ لە منی شێتەوە ئامۆژگاریت ویست کـە بـۆ بـەیانیت بـەکاری بێنـی بـۆ سـەرت داخـست. لـەڕۆژی کۆتاییدا چۆن وەڵامی فریشتەکان دەدەیتەوە؟ ئێستا تۆ بۆ حیساب پاکی بەڵام ئایـا لـە دواڕۆژدا ناترسـی, عبـدالله سـەری بـەرز کـردەوەو وتـی: یـا شـێخ ئامۆژگارییەکانت بە دڵ و بەگیان بیستم ئەو چوار مەرجەیشم قبوڵە , من بکە بـە موریدی خۆت . بالۆل فەرمووی: ئەی عبدالله بەندەی خـوا هەرچـی بکـات ئـەبێت بە ئەمری خوا بیکات,هەرچی بڵێـت و ببیـستێت ئـەبێ ئـەمری خـوا بێـت,کەواتـە بەندەی خوایە.بالۆلی دانا ئەو کەسە بو کە خەڵکی بە شێتیان دەزانـی و ئـامۆزای هارون الرشید بوو لە خزمەتی (امام جعفر صـادق ع) دەرسـی خوێنـدبوو.یـەکێك بوو لە زانایانی کاتی خۆی , چونکە وایانزانیبوو ئەم ڕۆیشتوە و بە (امـام موسـا) ی وتوە بروات چونکە بە تەمان بیکوژن, لە بـەر ئـەوە وتیـان ئـەبێت بـالۆل سـزا بدرێت چونکە هەوالّی داوە بە (امام موسا) لەبەر ئەوە لەسەر قسەی امـام خـۆی بە شێت لەقەڵەم داوە.تا لەدەستی هـارون ڕزگـاری بێـت. بۆیـە بـالۆل جـار جـار دەڕۆیشتە دەرەوەو لە بیابانەکاندا بە بێ جل دەسورایەوە وەك شێتەکان.

(گفتوگۆکردنی بالۆل و شیخ جنید)

دەگێڕنەوە کە شێخ جنیدی بەغدادی بە نیازی سەفەر بوو بۆیە چووە دەرەوەی شارو موریدەکانیش بە دوایا , شێخ هەواڵی بالۆڵی پرسی.موریدەکان وتیان: ئەو پیاوە شێتە ئیشی چیت پێیە قوربان؟ شێخ وتی بۆم پەیدا بکەن ئیشم پێیەتی, موریدەکان زۆر گەڕان تا لە بیاباندا دۆزیانەوە,شێخیان برد بۆ لای بالۆل.کاتێ کە شێخ چوو بۆ لای بینی خشتێکی لە زێر سەرییدایە و واق وڕماوە, شێخ سەلامی لێ کرد . بالۆل وەڵامی سەلامەکەی داوە , وتی تۆ کێیت؟ شێخ وتی من جنیدی بەغدادی . بالۆل وتی تۆیت ئەی ابولقاسم ؟ وەڵامی داوە بەڵێ منم . بالۆل وتی هەر ئەو کەسەیت کە ڕێگە بە خەڵك پیشان دەدەیت . شێخ وتی بەڵێ: بالۆل وتی: دەزانی چۆن خواردن دەخۆیت؟شێخ وتی : (بسم الله) دەکەم و لەبەردەم خۆم دەخۆم و تیکەی بچوك دەکەم و دەیخەمە لای راستی دەممەوەو یەواش یەواش ئەیخۆم سەیری کەس ناکەم و لەکاتی نان خواردندا خوایشم لە بیرە. هەر تیکەیەك ئەخۆم ((الحمدالله)) دەکەم و دوایيش دەستم دەشۆم.بالۆل هەڵساو باوەشی کرد بە شێخداو وتی تۆ دەتەوێت ڕێگە بە خەڵك پیشان بدەی کەچی هێشتای نازانی خواردنیش بخۆیت؟ بالۆل چوو بەڕێگەی خۆیدا , موریدەکان وتیان یا شێخ ئێمە نەمانوت ئەوە شێتە. شێخ وتی : شێتێکە بە ئیشی خۆی وڕیایە.. قسەی راست لای ئەوە, چوو بەدوایا وتی من ئیشم بەوە, بالۆل گەیشتە کەلاوەیەك و دانیشت . جنید گەیشت بە ئەو , بالۆل وتی تۆ کێیت؟شێخ وتی: شێخ بەغدادیم کە نازانم خواردن بخۆم, بالۆل وتی: تۆ کە خواردن نازانی بخۆیت, ئەی ئەزانی قسە بکەی؟ شێخ وتی بەڵێ: بالۆل وتی چۆن قسە ئەکەیت؟ وتی: قسە زۆر ناکەم و لە کاتی ناوەختا قسە ناکەم قسەکانم لە ئاستی ئەو کەسەیە کە قسەی لەگەڵ ئەکەم,خەڵکی بە خواو ڕەسوڵەکەی دەناسێنم, ئەوەنە قسەناکەم کە خەڵك بێتاقەت ببن,موراعاتی

خەڵك ئەكەم كە قسە بكەن . بالۆل وتى: حگە لە خواردن قسەكردنیش نازانی, هەڵساو بە جێ ی هێشت, موریدەكان وتیان قوربان نەمانوت شێتە, لە شێت چاوەڕێی چی دەكەی؟ جنید وتی من ئیشم پێ یەتی ئێوەنازانن,دووبارە دوای كەوت تا پێ ی گەیشت, بالۆل وتی تۆ چییت لە من دەوێت؟ كەسێك نەزانێت خواردن بخوات و قسە بكات, ئایا دەزانێت بخەوێت؟ شێخ وتی بەڵێ ئەزانم.بالۆل وتی چۆن ئەخەوی؟ شێخ وتی: دوای نوێژی عیشاو وردەكان ئەخوێنم ئنجا ئەچمە جێگاو ئەخەوم, بالۆل وتی: بۆم دەركەوت كە شێوازی خەوتنیش نازانی,وبستی هەڵسێت و بروات , شێخ كەواكەی گرت و تو زاتی خوا فێرم بكە: بالۆل وتی : تۆ دانایت دەكردو ئەت وت هەموو شتێك دەزانم كەچی ئێستا خۆت بە نەزان دا ئەنێت, تۆ فێر دەكەم: ئەوانەی تۆ ئەیڵێیت فەرعەكانن و ئەصڵەكانت نەوت.ئەصڵی نان خواردن ئەوەیە كە بزانی ئەو تیكەیە كە دەتەوێت بیخۆی حەڵاڵە یان حەرام؟ شێخ وتی ((جزاك الله خیرا)) . لە قسەكردنیشا دەبێت دڵت پاك بێت و لەبەر پەزای خوا قسە بكەیت و هیچ رق و كینێكت نەبێت ئەگەر وانەبێت بێدەنگی زۆر باشترە. لە خەوتنیشا ئەوەی وتت فەرعە , ئەصڵ ئەوەیە پێش خەوتن دڵت لە قین و حەسەد بەرامبەر موسڵمانان پاك بێت و مااڵی دنیا لە دڵتا نەبێت, بەدەم خەوەوە زیكری خوا بكەیت , تا ئەخەوی, جنید دەستی بالۆلی ماچ كردو دوعای خێری بۆ كرد .موریدەكان كە حاڵی شێخیان ئاوا بینی بەرامبەر ئەو كەسەی بە شێتیان دەزانی , قسەكانی خۆیان لەبیر كرد. سوود لەم گفتۆگۆیە ئەویە كە كەسێك لە فێر بوون توشی عەیبە نابێت هەروا كە جنید لە بالۆلەوە فێری خواردن و قسەكردن و خەوتن بوو.

(حەمام ڕۆیشتنی بالوڵ و هارون)

ڕۆژێك هارون الرشید له گەڵ بالوڵدا چوو بۆ حەمام . خەلیفە بە گاڵتەوە وتی بالوڵ ئەگەر من خزمەتکارت بومایە چەن ئەژیام؟ بالوڵ وتی : (٥٠) دینار . خەلیفە بە تووڕەییەوە وتی : شێتە هەر ئەو زینە کەبەستومە بە خۆمەوە بایی (٥٠) دینارە , بالوڵ وتی منیش هەر نرخی ئەو زینەم وت ئەگینا خەلیفە هیچ نرخێکی نیە.

(بالوڵ و حاکم)

دەگێڕنەوە کەسێك چەن منالێکی هەبوو و بە نیازی سەفەری حەج بوو بۆیە هەزار دیناری ئاڵتونی هێنا بۆ لای حاکم و وتی بە شاهیدی جەنابی حاکم و دارو دەستەکەی ئەم بڕە پارەیە تەسلیمی حاکمی دەکەم ئەگەر لەم سەفەرە نەگەڕامەوە ئێوە بەشاهیدبن حاکم چەنێك لەو پارەیەی بۆخۆی ویست بیدات بەمنالەکانم , ئەگەریش بە سەلامەت گەڕامەوە ئەوە ئەمانەتەکە بدەنەوە بە خۆم.

کاتێ کە کەوتە ڕێ بە ئیرادەی خوا ئەجەلی هات, هەر کە منالەکان گەیشتنە تەمنی بالغی چوون بۆ لای حاکم وداوای ئەمانەتەکەیان لێ کرد. حاکم وتی : بە شاهیدی شاهیدەکان و لە سەر وەسیەتی باوکتان هەرچەن حەزم کرد دەتاندەمێ , بۆیە حاکمەکە وتی من تەنها (١٠٠) دینارتان دەدە مێ. منالەکان هاواریان لێ بەرز بویەوەو وتیان ئەمە ناحەقیە. حاکم وتی بەوانەی کە لەوێ دانیشتبوون کە ئێوە شاهیدی دەدەن کە باوکی ئەم منالانە (١٠٠٠) دیناری یا بە من و وتی ئەگەر مردم و نەهاتمەوە بە دڵی خۆت بیان دەرێ ؟ هەموویان وتیان

بەڵێ شاهیدی دەدەین. حاکم وتی: کەواتە من لە (١٠٠) دینار زیاتریان نادەمێ , منالّـە داماوەکـان واقیـان وڕمـاو بـە هەرکەسـیان دەوت کـەس نـەبوو ڕێگـە چارەیەکیان بۆ بدۆزێتەوە , تا هەواڵەکە بە بالۆل گەیشت. بالۆل لەگەڵ منالّـەکان هات بۆ لای حاکم و وتی بۆ حەقی ئەم هەتیوانە نادەیت؟ حـاکم وتـی : باوکیـان وەسیەتی وای کردوە منیش لەوە زیاتریان نادەمێ. بالۆل وتی لەسـەر قسـەکەی خۆت و وەسیەتی باوکیان ئەوەی کە دەتەوەێت (٩٠٠) دینارە کەواتە دەبێت ئەو (٩٠٠) دینارە بدەیت بە منالّەکان و (١٠٠) دینارەکە وەرگریتەوە بۆ خۆت چـونکە باوکیان وتویەتی ئـەوەی کـە خـۆت دەتـەوێت بیـان دەرێ تـۆیش (٩٠٠) دینـارت دەوێت کەواتـە بیـدە بـە منالّـەکان, حـاکم قسـەی پێنـەماو مـەجبور بـوو (٩٠٠) دینارەکە بدات بەو هەتیوانە.

(پرسیاری هارون لە بالۆل دەربارەی شەرابەوە)

ڕۆژێك بالۆل هات بۆ لای هارەون, خەلیفە خەریکی خواردنەوەی شـەراب بـوو . وێستی خۆی لە حەرام بوونەکە بدزێتەوە بۆیە پرسیاری کرد لـە بـالۆل و وتـی : ئەگەر کەسێك ترێ بخوات حەرامە؟ بالۆل وتـی: نـا, خەلیفـە وتـی: ئەگـەر دوای خواردنی ترێکە ئاو بخوات بەدوایا چی؟ بالۆل وتی کێشە نیە. خەلیفە وتـی دوای خواردنی ترێکەو ئاوەکە تۆزێك لـە بـەردەم خـۆردا دابنیـشێت چـی؟ بـالۆل وتـی دیسان هیچ کێشەیەك نیە. خەلیفە وتی : ئەی بۆ هـەر ئـەم ترێیـە لەگـەڵ ئـاودا دەیدەنە بەر خۆرو حەرام ئەبێت.

بالۆل وتی: ئەگەر تۆزێك خۆڵ بکەن بەسـەریەکێکدا ئـازاری پێـدەگات؟ هـارون وتی : نا , بالۆل وتی ئەگەر تۆزێك ئاویش بکـەن بەسـەریا چـی؟ هـارون وتـی نـا ئازاری پێ ناگات. بالۆل وتی : ئەگەر هـەر ئـەو خولّـە لەگـەڵ ئـەو ئـاوە تێکـەڵی

بکەن و بیدەن بە دەم خۆرداو ببێت بە خشت ئەو کاتە بیدەن بەسەریا چی؟ هارون وتی : ئازاری پێدەگات. بالۆل وتی : کەواتە بە تێکەڵ بوونی ئاو خوڵ و سەر ئازاری پێگەیشت کەواتە بە تێکەڵ بوونی تریێ و ئاو شتێك دروست دەبێت کەشەرعی خوا حەرامی دەکات. دیارە زەرەری بۆ مرۆڤ هەیە بۆیە حەرامە.خەلیفە لە وەڵامەکەی بالۆل سەری سۆرپماو ئەمری کرد تا خواردنەوەکە لابەرن.

(ئاموژگاری کردنی هاورێك لە لایەن بالۆلەوە)

دەگێرنەوە کەسێك گوێدرێژێکی جوانی بە هەدیە هێنا بۆ حاکمێك. ئەوانەی کە لەوێ دانیشتبوون کەوتنە وەسف کردنی گوێدرێژەکە کە ئەمە شانیەتی ئەمە باڵیەتی , یەکێك لەو کەسانەکە لەوێ دانیشتبوو بە فشەوە وتی: من دەتوانم ئەم گوێدرێژە فێری خوێندنەوە بکەم,بۆیە حاکم بریاری داو وتی تۆ کەئەوقسەیە دەکەیت ئەبێ بیسەلمێنیت, کابرا نەیزانی چۆن پەشیمان بێتەوە بە ناچاری داوای کاتی لێ کرد .حاکم وتی: ١٠ رۆژ کاتت هەیە ئەگەر فێرت کرد ئەوە خەڵاتێکی باشت دەکەم ئەگەر نەتوانی ئەوە ئەتکوژم, کابرا گوێدرێژەکەی هێنایەوە بۆ ماڵەوە نەیدەزانی چیبکات , ناچار ماڵی بە جێ هێشت و هات بۆ بازار, لە بازاردا بالۆلی بینی چونکە بالۆلی دەناسی وەستاو کێشەکەی بۆ باس کرد. بالۆل وتی : چارت لای منە بەس بەو مەرجەی جارێکی تر لە خۆتەوە قسەنەکەیت کە ناتوانی جێ بە جێ بکەی, کابرا وتی بەسەرچاو, بالۆل وتی: یەك رۆژی تەواو خواردن مەدە بە گوێدرێژەکە, دوای رۆژێك تۆزێك جۆ بخەرە ناو چەند لاپەرێکی کتێبێکەوە جا بیخەرە بەردەم گوێدرێژەکەو یەواش لاپەڕەکان هەڵدەرەوە, چونکە گوێدرێژەکە برسیەتی لاپەرەکان هەڵدەداتەوەو جۆکە

دەخوات , ئەم ئیشە هەموو ڕۆژێك دووبارەی بکەرەوە تا ڕۆژی نۆیەم , ڕۆژی نۆیەم دیسان خواردنی مەدەرێ, لە ڕۆژی دەیەم دا گوێدرێژەکە بەرە بۆ لای حاکم و لەبەردەم خەڵکەکەدا کتێبەکە بخەرە بەردەم گوێدرێژەکە ,ئەوە پیاوە ئەو شتانەی کە بالۆل وتی جێ بە جێ ی کرد. لە ڕۆژی دەیەم دا گوێدرێژەکەی لەگەڵ کتێبەکە کە لە ناو لاپەڕەکاندا جۆی تیابوو بردی و چوو بۆ لای حاکم , کتێبەکەی خستە بەردەم گوێدرێژەکە , گوێدرێژەکە چونکە پرسی بوو وەك ڕۆژەکانی تر لاپەرەکانی هەڵدایەوەو بە مەبەستی خواردنی جۆکە , لای خەڵکەکەو حاکم کە دانیشتبوون وایە کە خەریکی خوێندنەوەیە, هەرکە گەیشتە لاپەرەی ئەخیرو جۆ نەما گوێدرێژەکە دەستی کرد بە (سەڕین) یانی برسیمە , بەڵام لای حاکم و ئەوان وایە کە داوای کتێبێکی تر دەکات بۆ خوێندنەوە, هەموویان سەریان سوڕمابوو, بۆیە ناچار حاکم خەڵاتێکی بەنرخی دا بە کابرا, کابرایش سپاسی خوای کرد کە رزگاری بوو لە کوشتنەکەی.

(بالۆل و ئەستێرەناس)

دەگێرنەوە کەسێك هات بۆ لای هارون الرشیدو خۆی بە ئەستێرەناس ناساند . بالۆلیش لەوێ بوو , ئەستێرەناسەکە لای بالۆل دانیشت . بالۆل وتی ئەتوانی پێم بڵێت لە لای کێ دانیشتوویت؟ پیاوەکە وتی نازانم , بالۆلیش وتی: تۆ کە دراوسێکەت ناناسی چۆن ئەتوانی لە ئەستێرەکان ئاسمان هەواڵ بێنی, ئەو پیاوە بە قسەکەی بالۆل تێك چوو کۆرەکەی بە جێ هێشت.

(بالوّل و پیاوێکی فێڵ باز)

دەگێرنەوە کە بالوّل دینارێکی ئالتوونی بە دەستەوە بوو یاری پێ دەکرد.پیاوێکی فێڵ بازیش کە بیستبووی بالوّل شێتە, هاتە پێشەوەو وتی: ئەگەر ئەو دینارەم بدەیتێ منیش (١٠) دانە لەو رەنگەت پێ دەدەم.بالوّلیش کە پارەکانی بینی و زانی کە پارەکان ئالتون نیە و تەزویرە, وتی بەو مەرجەی سێ جار وەك گوێدرێژ بسەرێنی قبوڵمە, پیاوەکە وتی باشەو سەرانی, بالوّل وتی : دەی کەرەگیان وا ئەزانی نازانم بۆ ئەوە هاتووی پارە ئالتونەکەی من ببەیت و پارە تەزویرەکانی خۆتم بدەیتێ, پیاوەکە ئەمەی کە بیست لە بالوّلەوە دەست بە جێ ڕای کرد.

(پرسیارێك دەربارەی قەومی لوط)

لە بالوّلیان پرسی کە حەزرەتی لوط چ جۆر قەومێك بوون؟ بالوّل وتی لە ناوەکەیدا وادیارە پێغەمبەری لات و خوێری بووە, وتیان چۆن ئەتوانی ئاوا بە پێغمبەرێك بێ ڕێزی بکەی, بالوّل وتی من بێ ڕێزیم نەکردوە, مەبەستم قەومەکەی بوو, درۆیشم نەکردوە.

(پرسیاری پیاوێك لە بارەی شەیتانەوە)

دەگێرنەوە پیاوێکی زۆر ناشیرین و بێ ئەخلاق بە بالوّلی وت حەزەکەم شەیتان ببینم نازانم چیبکەم؟ بالوّل وتی ئەگەر ئاوێنەت لە ماڵەوە نیە بڕۆ لە ئاوێکی پاکدا سەیر بکە شەیتان ئەبینی.

(بالوّل و خزمەتکار)

دەگێرنەوە یەکێك لە خزمەتکارەکانی هارون الرشید ماستی خواردبوو تۆزێك بە ریشیەوە جێ مابوو بالوّل بینی , بالوّل وتی ئەوە چیت خواردوە , خزمەتکارەکە بە مەبەستی ڕابواردن وتی گۆشتی کۆتر, بالوّلیش وتی من پێش ئەوەی پێم بڵێیت ئەمزانی چیبت خواردوە .خزمەتکارەکە وتی: چۆن زانیت . بالوّل وتی: پارچەیەکی بەڕیشتەوە جێ ماوە.

(ڕۆیشتنی بالوّل و هارون بۆ ڕاو)

ڕۆژێکیان خەلیفەو دارو دەستەکەی بە مەبەستی ڕاوکردن چوو بوونە دەرەوەی شار بالوّلیشیان لەگەڵ بوو, لە ناکاو ئاسکێك دەرکەوت خەلیفە تیرێکی بۆ تەقاند بەڵام بەری نەکەوت, بالوّل وتی (احسنت) خەلیفە بەتووڕەییەوە وتی ئەوە گاڵتەم پێ دەکەی؟ بالوّل وتی (احسنت) کەی من بۆ ئاسکەکە بوو کە باش ڕای کرد.

(بالوّل و خاوەن خانوو)

دەگێرنەوە کە بالوّل چوو بوو بۆ شاری بەسرە, بالوّل کەسی نە ئەناسی بۆیە ژوورێکی گرت بە کرێ بۆ چەن ڕۆژێك , بەڵام ئەو ژوورە ئەوەنە کۆنە بوو کە ڕەشەبا یا بارانێك ببارایە, دارەکان دەکەوتنە جێرەجیر, بالوّلیش چوو بۆ لای خاوەن خانوەکەو وتی: ئەو ژوورەی داوتە بەمن زۆر ترسناکە, بە هەڵکردنی باو باران دەنگ لە دیوارو سەقفەکەی بەرز ئەبێتەوە.

خاوەن خانووەکەکەسێکی کالتە چی بوو, وتی: عەیبی نیە تەوە هەموو بونەوەرێك تەسبیحات وزیکری خوا دەکەن , ئەودەنگە دەنگە ئەوەیە, بالۆل وتی: راستەکەی بەڵام خۆت دەزانی دوای زیکرەکان سوجدە دەبەن , بۆیە منیش لە ترسی سوجدەی ژوورەکەم ئەمەوێت زوو چارەسەرێك بکەم.

(بالۆل و کتێبی فەلسەفە)

دەگێرنەوە کە ڕۆژێکی جەژن بالۆل چوو بۆ مزگەوت , خەڵکێکی زۆر هاتبوون بالۆل وبستی بڕواتە ژوورەوە پێڵاوێکی زۆری بینی بۆیە پێڵاوەکانی خستە ناو پارچە پەڕۆیەك و خستیە ژێربالی لە ترسی دز چونکە پێشتر جارێك پێڵاوەکانی دزرابوو. کە چووە ژورەوە لە لای کەسێکدا دانیشت, کابراکە وتی وابزانم کتێبێکی بە نرخ بێت ئەوەی لە ژێر باڵدایە, بالۆل وتی:کتێبی فەلسەفەیە, پیاوەکە وتی: لەکام کتێبخانە کڕیوتە؟ بالۆل وتی: لەدوکانی پینەچی...

(بالۆل و داروغە)

دەگێرنەوە کە داروغەی بەغدا لەناو کۆمەڵێك خەڵك و بالۆلدا وتی: کەس نیە بتوانێ من بخەڵتێنێت , بالۆلیش وتی خەڵاتندنی تۆ زۆر ئاسانە, زەحمەتێکی وای ناوێت. داروغە وتی ئەوە ئەزانی ناتوانی بۆیە وادەڵێت. بالۆل وتی داخەکەم ئێستا ئیشێکی زۆر بە پەلەم هەیە ئەگینا ئێستا دەم خەڵەتاندی, داروغە وتی ئەگەر راستەکەی بڕۆ ئیشەکەت بکەو زوو وەرەوە بالۆل وتی تۆ چاوەڕێم بکە زوو دێمەوە , بالۆل ڕۆیشتوو هەر نەهاتەوە, داروغە دوای چەن کاتژمێرێك پەس

بوو دەسی کرد بە بولّە بولّ و وتی ئەمە یەکەم جارە شێتێك ئەوەندە باش بم خەڵەتێنێت و ئاوا من کاتی خۆم بۆ کوشت.

(دادوەری بالۆل)

دەگێڕنەوە پیاوێکی عەرەبی فەقیر هاتبوو بۆ بەغداو لە بەردەم دوکانێکی کەباب و گۆشتدا وەستاو , چونکە بۆنێکی خۆشی لێ دەهات وپارەیشی نەبوو نانە وشکەیەکی دەرئەهێناو ئەیدا بەدەم دووکەڵەکەوەو دەیخوارد. خاوەن دوکانەکە ئەمەی کە بینی زۆر پەس بوو وتی تۆ دەبێت پارەم بدەیتێ, بوو بە دەنگە دەنگیان , بالۆل بەویدا تێئەپەڕی , پیاوە فەقیرەکە داوای یارمەتی لێ کرد. بالۆل وتی : بە خاوەن دوکانەکە ئەم پیاوە خواردنی خواردوە ؟ وتی نا بەڵام لە بۆنەکەی سوودی وەرگرتوە, بالۆل وتی: باش گوێ بگرە, ئینجا چەن دینارێکی ئاسنی دەرهێناو دانە دانە ئەیدا بە عەرزدا و هەڵی ئەگرتەوە, وتی بە خاوەن دوکانەکە دەنگی پارەکان وەرگرە. خاوەن دوکانەکە وتی: ئەمە چۆن پارەدانێکە, بالۆل وتی کەسێك لەبۆنی خواردنی فرۆشتبێت ئەبێت دەنگی پارە وەربگرێت. ئەمە دادوەریە.

(بالۆل و پرۆفسۆرێکی بیانی)

دەگێڕنەوە پرۆفسۆرێکی بیانی زیرەك هاتە شاری بەغداو چوو بۆ گۆشکەکەی هارون الرشید. چەند پرسیارێکی کرد لە وەزیرەکان و پیاوە زیرەکەکانی لای هارون, بەس هیچ کامیان نەیانتوانی وەڵامی بدەنەوە , خەلیفە زۆر تورەبوو

وتی: ئەگەر وەلامی ئەم پیاوە نەدەنەوە ئەوە هەرچیتان پارەو مالتان هەیە دەیدەم بەم پیاوە. وەزیرەکان داوای شەو رۆژێکیان کرد بۆ وەلام دانەوە, خەلیفە وتی: باشە, یەکێك لە وەزیرەکان وتی وابزانم بڕۆین بۆ لای بالۆل لە هەمووی باشترەو جگە لەو کەسێکی تر نیە وەلامی بدداتەوە,چوون بۆ لای بالۆل و بەسەرهاتەکەیان بۆ باس کرد. بالۆل وتی : باشە پڕۆی دوایی چوو بۆ کۆشکەکەی هارون و پووی کردە پرۆفسۆرەکەو وتی چ پرسیارێکت هەیە بیکە لە من وەلامت دەدەمەوە. پیاوەکە پووی کردە بالۆل بێ وەستان بە دارەکەی دەستی بازنەیەکی کێشا , بالۆلیش یەکسەر خەتێکی لە ناوەراستی بازنەکە کێشا, کردی بە دوو لەت , پرۆفسۆرەرکە دووبارە بازنەیەکی تری کێشا, ئەمجارە بالۆل کردی بە چوار لەتەوە و بەدەستێکی یەکێك لە چوار بەشەکەی دیاری کردو وتی: ئەمە بەشە وشکاییەو سێ بەشەکەی تری ئاوە , پرۆفسۆرەکە وتی زۆر تەواوە بالۆل باش لێم تێگەیشت و وەلامەکانی راستەو لە بەردەم هارون و وەزیرەکان وتی (احسنت) زۆر جوانە,دوایی پرۆفسۆرەکە پشتی دەستی خستە سەر زەویەکەو پەنجەکانی بەرز کردەوە بۆ ئاسمان , بالۆل یەکسەر بە پێچەوانەی ئەو پەنجەکانی خستە سەر زەوی و پشتی دەستی پووی کردە ئاسمان , پرۆفسورێکە دیسان ئافرەینی بالۆلی کردو وتی بە خەلیفە دەبێت زۆر شانازی بە کەسێکی ئاوا زیرەکەوە بکەیت, خەلیفە وتی من لەم پرسیارو وەلامە تێنەگەیشتم؟ پرۆفسورێکە وتی یەکەم بازنە کە کێشام مەبەستم خڕی زەوی بوو بالۆل تێگەیشت , کە کردی بە دوو لەت یانی من لەم رەمزانە تێنەگەم و ئەو خەتەیش خەتی ئیستیوایەو زەوی دەکات بە دوو بەشی باکوور و باشوور , بازنەی دووەمەیشم کە کێشا کردم بە چوار بەشەوە بالۆل دیسان لێم تێگەیشت و ئەمجارەیش ئیشارەی بەوە کرد کە زەوی ئەگەر بیکەی بە چوار بەشەوە سێ بەشی ئاوەو بەشێکی وشکاییە, جاری سێیەمیش کە من دەستم وا لێ کرد مەبەستم ئەوە بوو پشتی دەستم یانی زەوی و پەنجەکانیشم یانی گوڵ و گیاو

نەباتەکان , دیسان بالۆل تێگەیشت و پێچەوانەی منی کرد مەبەستی ئەوە بوو ئەمانەی کردم پێویستیان بە باران و خۆرە . دەبێت ئێوە زۆر شانازی بە بالۆل بکەن . وەزیرەکان زۆر دەسخوشیان لە بالۆل کردو سوپاسی خوایان کرد کە ئاوا رزگاریان بوو بە دەس خەلیفەوە.

(دادوەری بالۆل و وەلامە قورسەکەی)

دەگێرنەوە بازرگانێکی هیندی کە شت و مەکی لە هێندەوە ئەهێنا بۆ بەغدا دەیفرۆشت. شەوێکیان بۆ حەسانەوە لە کاروانسەرایەك لای داو داوای خواردنی کرد, خزمەتکارەکە مریشکێکی کولاوو چەن هێلکەیەکیی بۆ هێنا , بازرگانەکە بەیانیەکەی کە خەبەری بویەوە بینی کە قافلەکە بە جێ ی هێشتوە بۆیە پەلەی تێکەوت و هەرچی گەڕا بەدوای کەسێکدا پارەکەی بداتێ بەلام کەسی نەبینی بۆیە ناچار بوو لەگەڵ قافلەکەبڕوات , سالێکی تر دیسانەوە بازرگانەکە هاتەوە بۆ هەمان شوێن و لە هەمان خزمەتکارەکە داوای خواردنی کرد. وەکو پێشتر مریشکێکی کولاو وچەن هێلکەیەکی بۆ هێنا بازرگانەکە بەیانیەکەی بە خزمەتکارەکەی وت من پار پارەی مریشکەکەو هێلکەکانم بە ئێوە نەداوە , پارەی خواردنەکەو ئەوەی پار بە یەکەوە بۆم حیساب بکە.

خزمەتکارەکە دوای چەن دەقەیەك وتی: هەزار دینار بەدڵنیاییەوە باش حیسابم کردوە , بازرگانەکە کە ئەمەی بیست زۆر تورە بوو وتی: دیارە تۆ شێتی کە بۆ دوو مریشك و چەن هێلکەیەك داوای ئەو پارەیە دەکەیت. خزمەتکارەکە وتی زۆر بە ویژدانەوە حیسابم کردوە و دڵنیابە نە زۆرم وتوە نە کەم, بازرگانەکە وتی : سوپاس بەلام ئەکرێ تێم بگەیەنی چۆن حیسابت کردوە ؟ خزمەتکارەکە بە وردی گوێم لێ بگرە,ئەگەر ئەو مریشکەی تۆ خواردت لەگەڵ

هێلکەکانی بمایە و هەر هەمان مریشك هێلکەکانی بخستایەتە ژێری ئەو کاتە دەبووین بە جوجەڵەو هەریەکەیان هێلکەیەکی زۆریان ئەکردو ئەبووین بە جوجەڵەو مریشك , تا ئێستا دەبووین بە هەزاران مریشك منیش دەرخواردی خەڵکیم ئەدا .کەچی ئێستا

تۆ من بە شێت ئەزانی دەڵێیت هەزار دینار زۆرە , دەنگەدەنگی خزمەتکارەکەو بازرگانەکە درێژەی کێشاو.خەڵکەکە هەرچی خەریك بوون نەیانتوانی بێدەنگیان بکەن بۆیە وتیان با بنێرین بەدوای کۆخای ئاوایی,کاتێك کۆخا هاتووو ڕووداوەکەیان بۆ باس کرد وتی حەق بە خزمەتکارەکەیەو دەبێت هەزار دینارەکەی بدەیتێ . بازرگانە داماوەکە نەیزانی چی بکات , مات وحەیران بووبو . یەکێك لە هاوسەفەرەکانی کە لەگەڵ بالۆل هاورێ بوو وتی : لێرەوە تا بەغدا زۆر دوور نیە با من بچم و دادوەرێك بێنم,هەرچی وت با قبوڵی بکەین . هەموویان وتیان زۆرباشە. پیاوەکە بە پەلە سواری هێسرێك بوو ڕۆیشت بۆ بەغداو بالۆل لە مزگەوتێك دۆزیەوەو ڕووداوەکەی بۆ باسکرد. بالۆلیش وتی زۆرباشە. لەگەڵی سوار بوو هاتن بۆ ئەوێ, کاتێ کە نزیك بوونەوە بالۆل وتی تۆ لە پێش من بڕۆ بڵێ من نیو کاتژمێری تر یم , پیاوەکە هاتەوەو وتی نیو کاتژمێری تر دادوەرەکە دێت , هەموو چاورێان دەکرد, بەڵام دوای نیو کاتژمێرەکەیش نەهات, دوای یەك کاتژمێرونیو وردە وردە هات,کاتێ کە نزیك بوویەوە لە بەری هەڵسان , بالۆل دانیشت و وتی چ باسە؟ ئەوانیش بۆیان باس کرد کە چی ڕوویداوە, بالۆل وتی بەس پێش ئەوە دادوەری بکەم داوای لێبوردن دەکەم کە دواکەوتم , دواکەوتنەکەیشم بەجێگەبوو,من چونکە جگە لە دادوەری جوتیاریش دەکەم لەم ناوەیشدا زەوییەکم هەیەو بیستبوویشم کە ئەمرۆ جوتیازەکان لێرە گەنم وەردەگرن دەێکوڵێنن جا دەیوەشێنن تا گەنمێکی باش و جوان سەوزبێت, بۆیە دواکەوتم لەم ساعەتەدا گەنمەکەم دەکوڵاند,بۆیە دووبارە داوای لێبوردن دەکەم,کۆخا و خەڵکەکە وتیان لەم دادوەرە شێتە چۆن دەبێت گەنم پێش

وەشاندن بکولێت؟ بالۆلیش وتی هیچ سەیر نیە لە شارێکدا مریشکی کولاو بتوانێت جوجکی هەبێت گەنمی کولاویش سەوز ئەبێت.لەم وەلامە پەقەی بالۆل هەموویان بێدەنگ بوون و کوێخا وتی بە خزمەتکارەکە ئەم دادوەرە راست دەکات مریشکی کولاو چۆن ئەتوانێ جوجکە بکات؟لە کۆتاییدا پارەیەکی کەمیان بۆ هەردوو خواردنەکە دیاری کردو یایان بە خزمەتکارەکە و ڕێك کەوتن.

(ڕۆیشتنی بالۆل بۆحەمام)

ڕۆژێکیان بالۆل ڕۆیشت بۆ حەمام بەلام ئەو کەسانەی لەوێ ئیشیان دەکرد زۆر نە چوون بە دەمیەوە ئەو شوێنەی کە بالۆل مەبەستی بوو بۆیان نەشۆڕی, بەم حالەشەوە کە لە حەمام چووە دەرەوە ١٠ دیناری پێ بوو هەموی دابەخاوەنەکەی و ئەوانەی لەوێ ئیشیان دەکرد,هەموویان پەشیمان بوون کەوایان کردوە,بالۆل هەفتەیەکی تر چوو بۆ هەمان حەمام ئەمجارە هەموویان بە ڕێزێکی زۆرەوە خزمەتیان کردو جوان شۆڕ دیان بەلام ئەم جارە بەو هەموو خزمەتەوە بالۆل کە تەواو بوو بەس یەك دیناری پێدان , وتیان ئەرێ حیکمەتی کرداری ئەم هەفتەو هەفتەکەی پێشوو چیبوو؟

بالۆل وتی: پارەو حەقی ئەمڕۆتان هەفتەکەی پێشوتر پێم دان بەلام پارەی ئەمڕۆ هی هەفتەکەی پێشووە, تا فێربن چۆن لەگەڵ موشتەری هەڵسوکەوت بکەن.

کۆتایی

پێڕست

پێشەکی ---------- ٣
مانای بالۆل ---------- ٥
کۆرتەیەك لەژیانی بالۆل ---------- ٧
(کەسایەتی بالۆل) ---------- ٨
(بالۆل و خواردنی خەلیفە) ---------- ٨
(دانیشتی بالۆل لە سەر تەختی هارون) ---------- ٩
(بالۆل وبازرگانێك) ---------- ٩
(بالۆل لەگەڵ هاوڕێکەی) ---------- ١٠
(بالۆل و پزیشکی کۆشکی هارون) ---------- ١١
(بالۆل و ناموژگاری کردنی بۆ هارون) ---------- ١١
(ڕوبەڕوبونەوەی بالۆل لەگەڵ پیاوێکی ژانا) ---------- ١٢
(بالۆل و خزمەت کارێك کە لە شە پۆلی ئاو ئەترسا) ---------- ١٥
(هارون و بالۆل) ---------- ١٥
(پرسیاری هارون لە بالۆل) ---------- ١٧
(داواکاری هارون لەبالۆل بۆ ناموژگاریەك) ---------- ١٨
(ناموژگاریکردنی بالۆل بۆ فەچل ابن ربیع) ---------- ١٩
(چیرۆکی دروست کردنی مزگەوتەکەی فچل بن ربیع) ---------- ٢١
(پرسیاری هارون لە بالۆل) ---------- ٢٢
(بەخشیشی خەلیفە بە بالۆل) ---------- ٢٣
(بالۆل وهارون) ---------- ٢٣
(بالۆل و دز) ---------- ٢٤

(بالۆل و والی کوفه) ---------- ٢٥
(پرسیاری هارون له بالۆل سەبارەت به امام علی) ---------- ٢٥
(بەسەرهاتی بیست و پێنجەم دادوەرە بالۆل) ---------- ٢٩
(بەهەشت فرۆشتنی بالۆل) ---------- ٣٠
(حوکمی قورسی هارون بۆ بالۆل و لێ خوشبوونیشی) ---------- ٣١
(بالۆل و جل و بەرگ و نان و جۆو سرکه) ---------- ٣٢
(بیرۆکەیەکی بالۆل) ---------- ٣٣
(هارون و پیاوێکی فێڵ باز) ---------- ٣٥
(هارون و ماسی گیر) ---------- ٣٦
(پرسیارکردنی هارون له بارەی امین و مامون) ---------- ٣٨
(گفتوگۆی بالۆل و ئەبو حنیفه) ---------- ٤٠
(پرسیار و وەڵامی هارون و بالۆل) ---------- ٤١
(خەڵاتی هارون به بالۆل) ---------- ٤٢
(سوودی دوعای بالۆل) ---------- ٤٢
(ئامۆژگاری کردنی بالۆل بۆ عبدالله مبارك) ---------- ٤٣
(گفتوگۆکردنی بالۆل و شیخ جنید) ---------- ٤٦
(حەمام رۆیشتنی بالۆل و هارون) ---------- ٤٨
(بالۆل و حاکم) ---------- ٤٨
(پرسیاری هارون له بالۆل دەربارەی شەرابەوە) ---------- ٤٩
(ئاموژگاری کردنی هاوڕێك له لایەن بالۆلەوە) ---------- ٥٠
(بالۆل و ئەستێرەناس) ---------- ٥١
(بالۆل و پیاوێکی فێڵ باز) ---------- ٥٢
(پرسیارێك دەربارەی قەومی لوگ) ---------- ٥٢
(پرسیاری پیاوێك له بارەی شەیتانەوە) ---------- ٥٢

(بالۆل و خزمەتکار) ---------- ٥٣
(ڕۆیشتنی بالۆل و هارون بۆ ڕاو)---------- ٥٣
(بالۆل و خاوەن خانوو) ---------- ٥٣
(بالۆل و کتێبی فەلسەفە) ---------- ٥٤
(بالۆل و داروغە) ---------- ٥٤
(دادوەری بالۆل)---------- ٥٥
(بالۆل و پرۆفسۆرێکی بیانی) ---------- ٥٥
(دادوەری بالۆل و وەلامە قورسەکەی) ---------- ٥٧
(ڕۆیشتنی بالۆل بۆحەمام)---------- ٥٩